

KAN DET VIRKELIG PASSE AT DER KOMMER TIL AT MANGLE ARBEJDSKRAFT?

*Indlæg fra faglig konference om efterløn, forsøgerbyrde og
mangel på arbejdskraft*

WWW.KANDETVIRKELIGPASSE.DK

Mange bække

Hjælp med til at skaffe et bedre vidensfundament for debatten om efterløn, forsøgerbyrde og mangel på arbejdskraft.

Tirsdag den 3. maj 2011 mødtes 130 tillidsfolk og faglige repræsentanter til en faglig konference i Metal Hovedstaden. Formålet var at foretage et realitetstjek af det udbredte dogme, at det danske velfærdssamfunds største udfordring fremover er mangel på arbejdskraft.

Initiativtagere til konferencen var 45 fagforeninger og faglige organisationer, der under paraplyspørgsmålet »Kan det virkelig passe?« er gået sammen om at arrangere tre konferencer, der udfordrer grundteser i regeringens økonomiske politik. I maj var spørgsmålet præciseret til: »... at der kommer til at mangle arbejdskraft?«

Selv om de indkaldte eksperter fremlagde analyser og holdninger, der kun i begrænset omfang kommer frem i den offentlige debat, tiltrak konferencen kun meget lidt opmærksomhed i pressen – et faktum, der blev beklaget af flere deltagere.

De faglige tillidsrepræsentanter, der var repræsenteret på mødet, og organisationerne bag initiativet har imidlertid et bagland på flere hundrede tusind mennesker. Og de interne berøringsflader mellem fagligt aktive tæller mange hundrede meningsdannere og faglige røster på både private og offentlige arbejdspladser. Hvis de netværk aktiveres kan lidt af skævheden i den offentlige debat rettes op.

Styregruppen for »Kan det virkelig passe«-initiativet har derfor besluttet at udsende alle oplæg fra konferencen i elektronisk form til deltagerne og en bred kreds af faglige kontakter. Vi opfordrer til at formidle dem videre til venner, familie, faglige kontakter og andre, som I vurderer kan få glæde af dem.

Det er vores håb, at oplæggene på den måde kan nå meget længere ud – også selv om det ikke er letfordøjelige oplæg beregnet på masseuddeling.

De kan til gengæld, mener vi, skabe et langt bedre og mere nuanceret fundament for diskussioner om velfærdssamfundets udvikling – også selv om konferencen blev holdt før regeringen, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre fredag den 13. juni indgik det såkaldte »tilbagestrækningsforlig.

God fornøjelse.

Ole Wugge Christiansen/koordinator
kandetvirkeligpasse.dk

Indholdsfortegnelse:

Dennis Kristensen: Arbejdskraftmangel er en regulær udfordring	<i>side 4</i>
Christian Koch: De svarer ikke – om spin, retorik og forvitring af den politiske debat	<i>side 10</i>
Jørgen Goul Andersen: Efterlønsreform og realløn - økonomiske og internationale perspektiver	<i>side 16</i>
Per H. Jensen: Vil afskaffelse af efterløn øge arbejdsudbuddet?	<i>side 26</i>
Jesper Jespersen: DREAM eller virkelighed?	<i>side 36</i>
Erik Bjørsted: Ubalancer på arbejdsmarkedet	<i>side 53</i>
Frank Aaen: Forsørgerbyrdens politiske økonomi	<i>side 73</i>

Dennis Kristensen: **Arbejdskraftmangel er en regulær udfordring**

Jeg vil gerne takke for at få lov til at komme. Det er et godt initiativ med sådan en konference. For den offentlige debat er præget af fravær af debat. De grundlæggende præmisser bliver ikke stillet til debat.

En debat i fagbevægelsens egne rækker er også velkommen. Det er ikke nok, at fagbevægelsen går i samme takt, der er også behov for nye diskussioner internt.

Jeg vil i dette indlæg tale om myter og realiteter i debatten om arbejdskraftmangel, sådan som den ser ud med FOA-briller: Og her kan man ikke komme uden om, at der vil blive mangel på arbejdskraft på centrale velfærdsområder.

Den politiske debat

Hovedbudskabet i hovedparten af den politiske debat er, at der i de kommende år vil blive en generel mangel på arbejdskraft, både på det offentlige og det private arbejdsmarked.

Det er lidt forskelligt, hvordan tallene udlægges. Men manglen på arbejdskraft er en forudsætning for regeringens tilbagetrækningsreform og 2020-planen, der vil hæve pensionsalderen og fjerne efterlønnen. Men også for oppositionens plan om at skaffe ekstra hænder ved at forlænge arbejdsdagen med gennemsnitligt 12 minutter.

Der er altså enighed om, i al fald i hovedblokkene i Folketinget, at der skal skaffes flere hænder til det private arbejdsmarked, og at færre hænder skal dele arbejdet på det offentlige arbejdsmarked.

Man kan ind i mellem godt mistænke de private arbejdsgivere for at mene, at et større arbejdsudbud er nødvendigt for at holde styr på lønningerne.

Det er en holdning, jeg eksempelvis har mødt i tv-debatter med arbejdsgivere: At det var nødvendigt at få mere arbejdskraft for at kunne bevare eller forbedre konkurrenceevnen, og at en vis arbejdsløshed vil holde lønningerne nede. Det formuleres måske lidt anderledes, men det er essensen.

Man kan derfor godt mistænke arbejdsgiverne for, at det for dem handler om at have en arbejdskraftreserve, der kan holde lønudviklingen i ro.

En løsning: færre stillinger

Men på trods af det, er der ikke tvivl om, at der fremover bliver arbejdskraftmangel. Man kender i dag cpr-numrene og den gennemsnitlige

pensionsalder for alle på arbejdsmarkedet. Dermed ved man, at der bliver en mærkbar arbejdskraftmangel – med mindre antallet af stillinger nedsættes.

For det er jo en måde at løse problemet. Og det er faktisk en tendens, man ser lige nu i det offentlige: Der har på det seneste været voldsomme sparerunder i kommuner og regioner, der betyder færre ansatte i den offentlige sektor.

I de sidste 12 måneder, fra marts 2010 til marts 2011, er alene 21.300 stillinger i kommunerne blevet nedlagt. Det er voldsomt store tal, og det påvirker naturligvis diskussionen om, hvordan arbejdskraftbehovet vil være fremover.

Højkonjunktoren: Ingen FOA-arbejdsløshed

Hvis man kikker baglæns, var det op til finanskrisen vanskeligt at skaffe arbejdskraft i både den private og offentlige sektor.

I FOA nåede vi ned på en ledighedsprocent på 0,8 procent, dvs. en historisk lav ledighed.

Vi kunne konstatere, at når der blev opslået stillinger på vores arbejdspladser, da økonomien var allermost ophedet, kom der ingen ansøgninger til jobbene. Det ændrede sig først, da krisen satte ind, og mange fyrede fra det private arbejdsmarked nu søgte stillinger i den offentlige sektor, ofte stillinger, der havde stået ledige i en periode.

Hvis man kikker fremad vil udbuddet af arbejdskraft gå ned. Når der fremover er fire personer, der søger ind på arbejdsmarkedet, så vil der være fem, der tjekker ud. Og det betyder, at hvis man ikke finder andre at bringe i spil på arbejdsmarkedet, så vil der være en nettotilbagegang fra arbejdsmarkedet.

En anden løsning: produktivetsforøgelse

En del af det problem kunne løses ved, at produktiviteten gik i vejret. De perioder, der historisk har manglet menneskelig arbejdskraft, har også været de perioder, der har motiveret til at investere i produktivetsudvikling.

At få flere hænder fører ikke til produktivetsudvikling, det fører til alene til en højere produktion, mens en begavet arbejdstilrettelæggelse og investering i ny teknologi kan løfte produktiviteten.

Historisk set har produktivetsudviklingen på det private arbejdsmarked i gennemsnit ligget på omkring to procent.

Men siden 1995 har den været under én procent, og et enkelt år endda været negativ. Det er altså begrænset, hvor meget produktivetsudviklingen kan klare på det private arbejdsmarked fremover.

Arbejdskraftmanglen pressede ikke investeringer i produktivitetsudvikling frem i perioden op til krisen.

Det betyder, at man ikke blot kan satse på produktivitetsudvikling, når flere ældre stempler ud af arbejdsmarkedet.

Hvis der skal skabes ny vækst og nye værdier i samfundet, kræver det ny arbejdskraft. Det er selvfølgelig afhængigt af, hvad en ny regering og erhvervslivet satser på som fremtidens vækstområder – men der vil være behov for mere arbejdskraft under alle omstændigheder.

Med den nuværende ledighed (og de, der i øvrigt er skubbet ud af arbejdsmarkedet) er der indtil videre nok hænder at tage af, det er ikke et akutproblem.

Jeg ved godt, at det gør diskussionen om at skaffe arbejdskraft lidt abstrakt – på samme måde, som når man diskuterer Fair Løsning blandt de offentlige ansatte: Når man lige har oplevet at ens arbejdsplads har varslet fyringer og arbejdstidsnedskæringer, så kan det godt skabe en vis kløft mellem den nuværende virkelighed og fremtidens udfordringer.

Der er et potentiale af arbejdskraft i dag, når man ser på ledighedsprocenterne og antallet af aktiverede – afhængig af hvor meget hjulene kommer i sving.

Men jeg er i tvivl om, det alene kan slå til i fremtiden.

Ældreplejen: Behov for 70.000 nye ansættelser

Til gengæld må man sige, at de offentlige arbejdsgivere utvetydigt har hold i billetterne, når de siger, at der kommer til at mangle arbejdskraft.

Her vil jeg give et bud på, hvordan det kommer til at se ud i forhold til et af FOA's store områder, nemlig ældreplejen.

Her kan man opgøre cpr-numre på de ansatte, og man kender den nuværende tilbagetrækningsalder - den er i øjeblikket 61,1 år for FOA's medlemmer.

Det betyder, at ældreplejen, som beskæftiger godt og vel 100.000 ansatte, frem til 2019 skal skaffe erstatning for 38.000 personer, der forlader arbejdsmarkedet – hvis der skal være lige så mange ansatte i ældreplejen som i dag. Alene afgangens skaber et hul på omkring en tredjedel af den nuværende arbejdsstyrke.

Ældreplejen er speciel ved at være et område i den offentlige sektor, hvor det ikke er diskuterbart om behovene stiger eller ej – det gør de!

For her kan man også tælle cpr-numre - denne gang i befolkningen: Og der bliver flere og flere ældre i takt med at de store årgange forlader arbejdsmarkedet.

Hvis folk ikke går direkte fra arbejdsmarkedet til golfbanen og falder døde om, ja så vil der være et vist antal, der banker på døren til ældreplejen.

Det er der lavet prognoser og fremskrivninger på, der siger, at hvis man skal levere ældrepleje af den kvalitet, vi kender i dag, ja, så skal der skaffes 29.000 flere ansatte til at betjene de ældre.

Det giver en arbejdskraftudfordring alene i ældreplejen, der er oppe i omegnen af 70.000 personer, 67.000 for at være helt præcist. Det er et rigtigt stort tal, som man ikke kan trylle væk.

Produktivitetsudvikling i ældreplejen

Nu pegede jeg før på, at produktivitetsudvikling kunne bidrage til løsningen på det private arbejdsmarked. Det vil det selvfølgelig også kunne i ældreplejen.

Man vil formentlig se velfærdsteknologi komme i meget hurtigere tempo end hidtil. Men det vil være velfærdsteknologi, der vil hjælpe borgere med at klare sig selv, altså hjælpemidler, der betyder, at man ikke nødvendigvis skal have menneskelig hjælp.

Og det vil kun reducere behovet for arbejdskraft i begrænset omfang.

Ser man på det, der er kernen i ældreplejen, mødet mellem en professionel med erfaring, faglighed og viden og en borger med et behov for hjælp, er der kun meget begrænsede effektiviseringsmuligheder.

Der kan laves hjælperedskaber til det møde, men den eneste effektive måde at gøre det mindre arbejdskrævende er, at sætte den tid ned, der står til rådighed for den enkelte ældre.

Derfor er vi stillet over for en stor arbejdskraftudfordring.

Jeg nævnte før ny vækst som en måde at få gang i hjulene igen. Og der kan føres mange diskussioner om, hvad det er for en vækst, der er brug for. Men fra den offentlige sektor er der en interesse i vækst på det private arbejdsmarked, for vi ved, at vi skal leve af de skatte kroner, der kommer ind, for at løse behovene i den offentlige sektor.

Jeg mener derfor, at man skal opdele behovet for arbejdskraft i to etaper.

Den første vil handle om at der sådan set er arbejdskraft nok. Man skal have sat den nuværende arbejdsstyrke, som ikke kan få lov at arbejde eller er sat uden for arbejdsmarkedet, i sving.

I anden etape kan arbejdskraftmangel blive aktuelt på det private arbejdsmarked.

Her vil det være tjenesteforsømmelse, hvis jeg ikke tager et opgør med tesen om, at kun den private sektor skaber vækst. Det er notorisk vrøvl.

Den private sektor ville ikke være i stand til noget som helst, hvis den ikke fik leveret uddannet arbejdskraft, repareret arbejdskraft, passet børn, skaffet infrastruktur – og alle de andre funktioner, som vi lader den offentlige sektor stå for via vores skatte kroner.

Hvis man vil tænke i ny vækst, må man tænke den offentlige sektor med. Danmark har ikke kun opbygget verdens største offentlige sektor. Vi har også været verdensmestre i velfærd. Det bør man bruge som en indgang til at skabe en vækst, der kombinerer det offentlige og private.

Vi har i FOA besluttet, at vi principielt er med på S-SF's »arbejdsvej« ud af krisen.

Men vi er det på en måde, så vi ikke bare accepterer, at der skal flere arbejdstimer til. Vi har også den præmis, at der skal være noget i det for den enkelte lønmodtager.

Derfor har vi i FOA sat en medlemsdiskussion i gang om, hvad vi kan kaste ind i kommende trepartsforhandlinger efter et regeringsskifte.

Det irriterer mig voldsomt, at det ellers ikke er noget man diskuterer i fagbevægelsen. Det er som om, mange mener, det bedste er at tie stille, indtil valget er overstået.

Men nu handler det jo ikke om, at det er os, der sidder i organisationerne, som skal arbejde mere. Det skal vi måske også – selv om det skaber panik, når jeg truer med at forlænge mine mundtlige oplæg med 12 minutter.

Det handler om vores medlemmer. De skal være med til at diskutere, hvilke arbejdsforhold, man kan smide ind i forhandlinger, og hvilke der ikke kan sættes til diskussion i en trepartsaftale.

Derfor har vi lavet et debatoplæg, hvor vi foreslår en række reformer, der koster flere penge, men også skaffer arbejdstimer og ikke mindst flere arbejdsrettigheder til lønmodtagerne.

Det skal åbne sådan en debat.

Jeg vil slutte med en lille provokation. Jeg har et ønske om, at I, når I diskuterer de her problemer, ikke vil holde jer til en magisk formel, der kan løse alt.

I min ungdom kunne man løse alle problemer, hvis man lod være med at købe F16-fly. Det er dem, der i øjeblikket bomber i Libyen. Den besparelse brugte vi til at finansiere hvad som helst.

Jeg håber ikke, I ender med at have en tilsvarende magisk formel. Spørgsmålet om mangel på arbejdskraft er meget mere kompliceret end det.

Derfor er det godt I tager diskussionen.

Dennis Kristensen er formand for fagforbundet FOA – Fag og Arbejde.

Christian Kock:

De svarer ikke

– om spin, retorik og forvitring af den politiske debat

Jeg er professor i retorik, et ord, der i mange år er blevet brugt i sammenhængen »ren retorik«, altså som tom snak i modsætning til realiteter.

Men sådan synes jeg ikke retorik skal forstås. Retorik er et fag, der har eksisteret siden oldtiden og det handler om at kunne tale sin sag.

Jeg håber i dette indlæg at kunne bidrage med nogle kommentarer, som I kan bruge i debatten i dag.

Det var spændende at høre Dennis Kristensens oplæg. For det havde nogle rigtig gode egenskaber, som jeg vil slå til lyd for: Først og fremmest at det var nuanceret og fremstillede en problemstilling fra flere sider.

Det er ikke en selvfølge. Der foregår lige nu en ensidig og manipulerende debat - ikke mindst fra regeringens side. Hvis jeg har forstået grundlaget for denne konference, så vil den gøre op med den uskik i spørgsmål som efterløn, arbejdskraftmangel etc.

Det er jeg enig i, at der er behov for. For regeringen fremstiller sin politik som om, der kun er én sandhed.

Jeg tror, der er mange, der er trætte af den form for politisk debat. Jeg har skrevet bogen, »De svarer ikke - fordummende uskikke i den politiske debat«, der handler om, hvordan politiske debattører kniber uden om at svare på spørgsmål - og dermed svigter de berettigede forventninger, man kan have til offentlige debattører.

Jeg har i bogen beskrevet flere forskellige måder, hvorpå man kan krybe uden om at svare. Det er en slags kamufleret lærebog til journalister og borgere om retoriske tricks, der bruges til at forhindre os i at få en ordentlig offentlig debat.

I stedet for at stimulere en debat benytter politikere sig af spin, der handler om at ville komme igennem med et bestemt synspunkt – men uden at levere ordentlige argumenter og uden at ville svare på modargumenter.

Sådan har det været i mange år, men det er blevet intensiveret i de sidste 10-15 år. Det startede under Nyrup-regeringen i 1990'erne, men det er fortsat for fuld kraft under Fogh- og Løkke-regeringerne.

Vær nuancerede

Det er den dårlige nyhed. Den positive er, at det har en masse mennesker opdaget og blevet grundigt trætte af.

Jeg tror derfor, at hvis I vil klare jer godt i den offentlige debat, så skal I levere en bedre debat og kommunikation, end man er blevet vant til fra de politiske ordførere og offentlige debattører. I skal ikke levere ensidig debat med modsat fortegn, men en nuanceret debat, der tager højde for at politiske problemstillinger er komplicerede og har flere indfaldsvinkler.

Det, der skal give Jer styrke i den offentlige debat, er, at I har et nuanceret billede, der tager hele problemstillingen med. For mange af de vælgere, der kommer til at afgøre fremtidens valg, er de bevægelige vælgere, der er døddhamrende trætte af ensidige budskaber, der lader som om, der ikke er modargumenter.

Så levér en ærlig snak, der giver et nuanceret billede – det er ikke kun mere reelt, det vil også gøre stærkere indtryk på de mennesker, I vil have tilslutning fra. Det vil vise, at I står med en stærk sag, hvis I laver en fremstilling, hvor folk kan indse, at de får en forklaring, der hænger troværdigt sammen.

Karisma i stedet for troværdighed

Resten af oplægget vil jeg tale om uskikke, der har sneget sig ind i den offentlige debat.

Meget debat er blevet kørt på en måde, der har gjort os dummere og dummere. Det sker ved, at man undertrykker de dele af en problematik, som man ikke vil have med i en debat, og som siger noget om det, der er på begge sider af en politisk problemstilling.

Man taler meget om troværdighed i den offentlige debat. Men i praksis er troværdighed blevet en egenskab, der er underprioriteret.

I stedet er nogle andre egenskaber blevet overprioriteret, blandt andet karisma.

Jeg har været med til at lave nogle undersøgelser, der viser, at nogle politikere er gode til at have troværdighed, mens andre har mere karisma. Og det er to forskellige ting, der sjældent kan kombineres i samme person.

I den politisk debat er det især karisma-egenskaben, altså »evnen til at brænde igennem skærmen«, der har været i højsædet. Det har været de karismatiske politikere, der i høj grad er blevet lyttet til, og som journalisterne har interesseret sig for.

Men den måde at kommunikere på har let ved at kamme over i det utroværdige og ensidige. Og derfor tror jeg, den måde er ved at være slidt op.

Afvejning af argumenter

En god politisk debat består i, at man er opmærksom på flere sider af en sag, der skal vejes op mod hinanden. Der er et fint latinsk ord for det: deliberation. Det betyder afvejning - og er beslægtet med libra, der betyder vægt.

En rigtig debat består altså i, at man får mulighed for at lave en bedre afvejning af flere faktorer, der taler både for og imod bestemte løsninger. Derfor skal de alle indregnes i en reel argumentation.

Det betyder at der skal være to parter, der fremsiger hver deres argumenter - som man kender det fra retssager.

Men det er også meget vigtigt, at der kommer svar på det, der bliver sagt. Altså: at A svarer på det, B siger, og B svarer på det, A siger.

Og det er i høj grad det, der har været savnet i den politiske debat.

Omvendt lommetyveri

Problemet er, at meget offentlig debat ikke har leveret ordentlige argumenter. I stedet for at argumentere, lever debatten af »omvendt lommetyveri«. Altså ikke at man lirker noget op af en lomme, men omvendt: at man lirker noget ned i en lomme, uden at man opdager det.

Overført til offentlig debat betyder det at pådutte andre et synspunkt, uden at man opdager det. Det kan eksempelvis ske via sprogbrugen.

På uddannelsesområdet kender I måske begrebet »café- penge«. Det er et klassisk eksempel på »omvendt lommetyveri«.

For hvis man bruger betegnelsen café-penge om Statens Uddannelsesstøtte til hjemmeboende over en vis alder, ja så har man allerede afgjort sagen: For hvem kan gå ind for, at studerende skal have café-penge?

Holdningen ligger på den måde i ordet selv. Argumenter bliver overflødige. De, der vil argumentere for café-penge, har på forhånd tabt enhver diskussion.

Der er masser af eksempler på den slags »omvendt lommetyveri«. Den amerikanske højrefløj, der kom til magten med George Bush i 2001, har været mester i at dyrke den slags tricks.

Et skoleeksempel er forandringen af begrebet »tax cuts«, skattenedsættelser. George Bush-regeringen besluttede, at hver gang man talte om

skattenedsættelser skulle det hedde »tax relieves«, altså skattelettelser, som har en helt anden klang i amerikansk sprog.

Begrebet skattelettelse putter jo den holdning ned i vores lomme, at skat er en tung byrde, som man skal lettes for.

Der findes endnu flere andre slående eksempler: Den amerikanske højrefløj og George Bush har haft stor succes med at omdøbe »arveafgift« til »death tax«, dødsskat. Forestil jer at skulle forsvare »dødsskat« i en diskussion.

Da George Orwell skrev romanen »1984« som en fremtidsfantasi i 1948, brugte han her begrebet »new speak«, nysprog. Magthaverne i romanens diktaturstat opfandt et nyt sprog og en ny måde at tale på, der dels bestod i at man afskaffede en masse gamle ord, dels opfandt nye ord, der skulle liste holdninger ned i lommen på folk gennem selve sprogbrugen.

Altså vær opmærksom på de ord, der introduceres og bliver brugt for at give folk en bestemt holdning uden argumenter. Det er jo det sidste, der er det springende punkt: at man slipper for at argumentere.

Dårlige argumenter

Den næste uskik, jeg vil beskrive, består i at give dårlige argumenter.

I min bog er der et helt afsnit om dårlige argumenter, der handler om tal og fakta – altså noget, der har høj relevans i forbindelse med diskussionen om arbejdskraft, efterløn osv. Og behandlingen af tal og fakta er noget, der bliver grusomt mishandlet i den politiske debat.

Det er som om, politikerne og debattørerne hver for sig mener, at de har ret til deres egne tal og statistikker.

Dennis Kristensen kunne eksempelvis i sit oplæg for et øjeblik siden fortælle hvor mange stillinger, der er blevet nedlagt i de sidste år. Alligevel hører man igen og igen fra regeringen, at der er blevet givet så og så mange flere penge til den offentlige sektor.

Og det er givetvis også rigtigt - på en eller anden måde.

Vi kender alle sammen den situation, hvor en part siger, at der er blevet skåret ned, mens en anden part siger, at der er blevet givet mere. Som borgere taber man underkæben, man er fortabt, og man må opgive at hitte rede i tallene i den offentlige debat.

Der stikker ofte det under taldiskussionerne, at der ikke er tale om direkte løgne, men at der tales om forskellige ting. Altså, at når nogen siger at der er brugt så og så meget, regnes nogle poster som tilsammen givet et bestemt

beløb, mens andre siger andre beløb ved at undlade at indregne nogle af disse poster.

Men det har man ikke en kinamands chance for at vide.

En anden måde er, at bruge ord på forskellige måder. På universitetsområdet har der været meget diskussion om hvor mange penge, der bruges til fri forskning.

Den tidligere forskningsminister Helge Sander og andre fra regeringen har sagt, at der er blevet givet mere og mere til forskning, mens forskerne selv føler, at der er blevet givet mindre og mindre.

Uenigheden handler om, hvad det er præcist, der hentydes til, når man siger »fri forskning«, altså hvad dækker ordet over.

Så vær opmærksom, når der tales statistik, tal og fakta. Spørg om hvad tallene dækker over og sørg selv for at gøre rede for de præcise ting, jeres tal dækker over, hvilke poster I regner med og hvilke ikke, læg kortene på bordet.

Rigtig mange mennesker er dødtrette af god-dag-mand-økseskaft-diskussioner om tal, der er i strid med hinanden.

Standpunkter eller motiver

En anden form for dårlig argumentation er at tale om folks motiver til at have bestemte standpunkter – eksempelvis: »Det siger de kun fordi, de er ude på« eller »... fordi de er drevet af den og den beskidte tankegang.«

Det er en uskik. Lad os tale om forslag, og hvis man synes, de er dårlige, så lad os tale om hvorfor de er dårlige, om hvilke virkninger forslagene har.

Lad os ikke tale om de psykologiske motiver, der har drevet vores modpart til at fremsætte forslagene. Hvis forslag er 'vanvittige', så må det være muligt at påvise, hvorfor det er 'vanvittigt' uden at tale om motiver.

Stråmænd

Endnu en dårlig argumentation er gemt i begrebet »stråmænd«. I stedet for at argumentere imod, hvad en modpart foreslår og går ind for, så tillægger man modparten nogle andre standpunkter og argumenter end dem, de faktisk har.

Det kaldes en »stråmand«, fordi det er en erstatning for den rigtige person og dennes holdninger. I stedet for at angribe en person for at stå et bestemt sted holdningsmæssigt, så angriber man personen for at stå et andet sted - man forsøger altså at få andre til at tro, at modparten har andre holdninger end dem, modparten argumenterer for.

Piet Hein har skrevet et digt, der hedder »Om dem der dutter«:

En yndet form for polemik
Består i det probate trick
At dutte folk en mening på
Hvis vanvid alle kan forstå

Hvor mange her har i den sidste måned hørt en politiker eller debattør pådutte andre en holdning, som de ikke har, eller et argument, de ikke har brugt, men som man mener at kunne score point på?

En mester i den teknik er finansminister Claus Hjort-Frederiksen. Jeg har en hel samling af eksempler, hvor han benytter sig af »stråmænd«. Og det er blevet rendyrket til en kunst af politikerne, især fra den ene side af det politiske spektrum.

Lad selv være med at gøre det. Vis respekt for jeres modpart. Vis respekt for, at andre også har fat i noget rigtigt. Hvis der faktisk kommer arbejdskraftmangel, så vis respekt og vær nuanceret og giv ærlige svar.

Den sidste uskik, jeg vil omtale, som har forringet den offentlige debat, handler om ikke at svare eller svare ordentligt på en modparts eller en journalskritiske spørgsmål.

Jeg vil opfordre jer til at svare ordentligt på spørgsmål – også allerede før de er stillet. Den, der fremsætter sine holdninger og derpå tager stilling til de regulære modargumenter, vil vinde meget mere respekt.

Især blandt de holdningsmæssigt bevægelige dele af befolkningen. Man skal ikke »prædike til de frelste« eller for stålsatte modstandere, som man alligevel ikke kan overbevise.

Man skal tale til de bevægelige, der kan overtales.

For årsagen til, at de kan bevæges, er sandsynligvis, at de synes, de mangler viden, at der er noget, de ikke har forstået, at der er noget, de gerne vil have forklaret – altså at de gerne vil stilles over for det samlede billede af argumenter og modargumenter.

Så giv dem ordentlige argumenter. Det tror jeg en voksende del af befolkningen længes efter. Der er et behov for realiteter i den offentlige debat. Det er vi i høj grad blevet snydt for.

Christian Kock er professor i retorik ved Københavns Universitet og forfatter til bogen De svarer ikke - Fordummende uskikke i den politiske debat på forlaget Gyldendal.

Jørgen Goul Andersen: **Efterlønsreform og realløn** **- økonomiske og internationale perspektiver**

Per H. Jensen og jeg har lavet en arbejdsdeling i vores oplæg, hvis fællesnævner er spørgsmålet om, hvor mange efterlønnere, der kan tænkes at komme i arbejde, hvis efterlønsordningen bliver afskaffet, og hvor stor en besparelse, der ligger i det.

Jeg vil se på problematikken lidt fra oven og blandt andet inddrage erfaringer fra andre lande, mens Per vil angribe problematikken ud fra, hvad lønmodtagerne selv siger.

Man holdt sig ellers ikke tilbage i 2006...

Efterlønsalder op til:

62 år i 2022

63 år i 2025

64 år i 2030

65 år i 2035 osv.

Pension hæves tilsvarende

Tidligste tilbagetrækn.

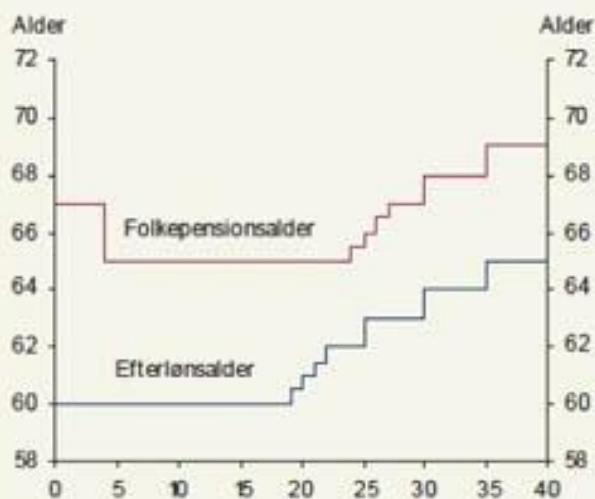
Født 1958: 60 år

Født 1970: 65 år

Efterløn væk: 70 år

Figur 5.4

Etterløns- og folkepensionsalderen med Velfærdsattalen

Jeg vil til indledning sige, at de danske politikere ikke har holdt sig tilbage fra at ændre pensionsordninger og vilkår. I 2006 vedtog stort flertal i Folketinget et stort velfærdsforlig, selv om medierne havde forudsagt, at politikerne ikke ville have mod til det.

Hvis man havde præsenteret det velfærdsforlig for den franske befolkning, ville der ikke være mange brosten tilbage i Paris.

Man hævede efterlønsalderen med to år til 62 år i 2022, til 63 år i 2025, 64 år i 2030 og 65 år i 2035. Dvs. alle, der var født op til 1958, blev ikke påvirket, mens alle født fra 1970 og fremefter kunne se frem til en efterlønsalder på 65 år – og en pensionsalder på 70.

Over tolv årgange hævede man den laveste tilbagetrækningsalder med ti år. Det er ikke set tidligere i verdenshistorien. Det var altså et rigtigt skrappt forlig.

Andre lande ...

Frankrig: Hæves fra 60/65 til 62/67 fra 2018

Holland: Hæves til 67 fra 2025

Norge: 62/67 år (pens. afh. levealder)

Sverige: 62/65 år (pens. afh. levealder)

Tyskland: 63/67 år (eller 45 år besk) fra 2029

Til sammenligning har man i Frankrig hævet tilbagetrækningsalderen fra 60 til 62 år i 2018 – og til 65, hvis man skal have den fulde pension. Det hæves til 67 år i 2025.

I Norge og Sverige kan man efter de nyeste reformer gå på pension fra man er 62 år – beløbet afhænger af levealderen. Skal man have det maximale mindstebeløb skal man være 65 (Sverige) og 67 år (Norge). Tilsvarende i Tyskland.

Ingen andre lande har hævet pensionsalderen over 67 år, mens Danmark altså vil gå op på 70 år.

Hvis man ser på hvordan middellevetiden ser ud, så har Danmark en stor fordel sammenlignet med andre landes ældrebyrde: For vi lever ikke særlig længe!

Danske mænd kunne i 2009 lige knibe sig op til de 77 år i gennemsnit, men det er ikke særligt meget sammenlignet med Island, Norge og ... hele vejen ned.

Fertilitet og middellevetid 2009.			
	Fertilitet (2007)	Middellevetid	
		Mænd	Kvinder
Island	2.09	79.8	83.8
Norge	1.90	78.7	83.3
Danmark	1.84	76.9	81.1
Sverige	1.88	79.4	83.5
Frankrig	1.98	78.0	85.0
UK	1.84	77.8	81.9
Holland	1.72	78.7	82.9
Tyskland	1.37	77.8	82.8
Østrig	1.38	77.6	83.2
Schweiz	1.46	79.9	84.6
Italien	1.35	79.3	84.7
Spanien	1.40	78.7	84.9
Polen	1.31	71.5	80.1
Japan (2008)	1.37	79.3	86.0
USA (2004)	2.09	75.2	81.0
Rusland (07 est)	1.39	59.1	73.0

De eneste, der kan slå os, er polakkerne – og det er endda ved at knibe på kvindesiden, hvor de polske kvinder er lige ved at indhente os.

Ikke desto mindre trækker man sig altså meget tidligere tilbage i de andre lande – eksempelvis i Frankrig, hvor levemiddelalderen for kvinder er 85 år, altså betydeligt mere end i Danmark.

ældrebrøk 2000 og 2050 (eurostat 2009)

65+ i pct. af 15-64 årige	2000	2050
Island	17.9	(40.4)
Danmark	22.5	41.3
Norge	23.7	41.4
Finland	22.3	46.6
Sverige	27.1	41.9
UK	24.4	38.0
Holland	20.1	45.6
Frankrig	24.5	44.7
Belgien	26.0	43.9
Tyskland	24.0	56.4
Grækenland	26.0	57.0
Italien	26.7	59.2
Spanien	24.5	58.7
Japan	25.3	(72.4)
USA	18.6	(32.2)

I en såkaldt »ældrebrøk« opgør man, hvor mange mennesker over 65 år, der er i forhold til de 15-65 årige. I Danmark stiger den procent fra 22,5 procent i år 2000 til 41 procent i 2050. Det er en pæn stigning.

Hvordan sådan et samfund ser ud, det kan man få et indtryk af ved at besøge Ærø, der er den eneste kommune, der har den fordeling i dag.

Men alting er jo relativt – for sammenlignet med andre lande, så ligger Danmark i en gruppe lande, der nok har udsigt til stigning, men ikke i den slemme ende af skalaen.

En række lande har udsigt til en meget større andel ældre på grund af en lav fertilitet – blandt andet i de tysktalende lande, og ikke mindst i Japan, der vil få en meget voldsom ældrebyrde.

Men som man kan se ligger Danmark lunt i svinget – trods alt.

Man kan også se på, hvordan mennesker arbejder i dag. Nogle gange udregner man gennemsnitlige tilbagetrækningsaldrer, men de tal kan man manipulere meget med.

Det bedste udgangspunkt er at sammenligne mænd i alderen mellem 55 og 64 år, mener jeg:

Danskerne arbejder længe. Antal besk. blandt 55-64 årige mænd. Pct. 2008

	Pct. Besk.
Belgium	41.3
Austria	51.8
Italy	45.5
France	40.5
Germany	61.7
Finland	57.0
EU-15	56.0
NL	60.2
Spain	60.9
UK	67.7
Denmark	64.2
Sweden	73.6
USA	67.7
Norway	74.2
Japan	81.4
Switzerland	77.0
Iceland	88.7

Og her arbejder godt 40 procent af mændene i Frankrig, mens det tal i Danmark er næsten helt oppe på 65 procent. Danmark ligger i den øverste del af skalaen – på niveau med USA og Storbritannien – selv om enkelte lande ligger højere.

Pensioner

Hvis man ser på det danske pensionssystem vil at der fremover være rigtig mange pensionister, der ikke skal forsørges.

Man kan beregne, hvornår pensionen svarer til skatten: Hvis man har en arbejdsmarkedspension på mere end 199.270 kroner årligt, så betaler man mere i skat, end man skal have i pension fra staten. Og det er vel at mærke kun i indkomstskat – hertil kommer ejendomsskatter, moms osv. der som udgør mindst 35.000 kroner.

Danmark er det eneste land i Europa, hvor en stor del af pensionisterne fremover bliver selvforsørgende. Okay, de kommer ikke ud og producerer noget, men man skal passe på, at de ikke rejser til udlandet, for så går man glip af store skatteindtægter.

De omfattende private pensionssystemer betyder, at mange ikke kun er selvforsørgende, de er også en »overskudsforretning«.

Jeg har her taget udgangspunkt i de enlige, regnestykket er faktisk endnu »bedre« for gifte og samlevende.

Når man derfor kommer til udlandet og præsenterer diskussionen i Danmark, ja, så ryster folk på hovedet og siger: Hvad er jeres problem?

Det er rigtigt i den forstand, at problemet ikke er stort i Danmark sammenlignet med mange andre lande. Der er ikke en sammenhæng mellem, hvor meget problemet diskuteres, og hvor stort det er – for nogle lande vil vitterlig få store problemer.

Pensionsbomben 1960-2003

	antal folkepens.	udgifter til folkepens. % af BNP
1960 *)	468.000	4.4
1970	582.000	5.6
1980	683.000	5.8
1990	706.000	5.3
1995	712.000	5.2
2003	710.000	4.5

*) fuld folkepension først indført 1964-1970
Kilde: Det Økonomiske Råd, *Dansk Økonomi*. Juni 2005.

Det er en almindelig antagelse, at der bliver flere og flere ældre – det er en sandhed med modifikationer. Der har faktisk været en periode, hvor der ikke er blevet flere ældre.

Det er til gengæld et faktum, at der bruges færre og færre penge til folkepension i procent af bruttonationalproduktet. I 1970, hvor man indførte den fulde folkepension, brugte man 5,6 procent. Det sidste tal, der er kommet frem fra Det Økonomiske Råd, lyder på 4,5 procent. Anden er altså faldet.

Problemstillingerne er altså ikke altid så enkle, som de bliver fremstillet.

Men der er selvfølgelig ikke tvivl om, at alting ville være bedre, hvis der var flere mennesker i beskæftigelse, hvis de vel at mærke havde lyst til det.

Noget af det, man diskuterer, er om efterlønsmodtagerne faktisk fejler noget eller ej. I regeringens 2020-plan står der blandt andet, at efterlønsmodtagere generelt ikke har en højere dødelighed end andre og at helbredstilstanden ikke har afgørende eller begrænset betydning for overgang til efterlønnen.

Hvor mange kan komme i arbejde - regeringen

"En række analyser af efterlønsmodtagernes helbredstilstand finder, at efterlønsmodtagere generelt ikke har væsentligt dårligere helbred end personer, der fortsætter i beskæftigelse, og at helbredstilstanden for hovedparten har ingen eller begrænset betydning for overgangen til efterløn.

Når en række indikatorer – herunder forskelle i dødelighed - peger på, at efterlønsmodtagere i gennemsnit har et lidt dårligt helbred (...), så skyldes det blandt andet, at de beskæftigede overgår til fx førtidspension (...)

Herudover kan en del af de observerede helbredsforskelle skyldes, at gruppen af efterlønsmodtagere har en lidt anden sammensætning bl.a. med hensyn til uddannelse.

En konkret analyse blandt 60-64-årige peger på, at der reelt ingen forskel er på dødeligheden, hvis der tages højde for de to nævnte forhold" (p.168)

Vore tal viser noget andet – men er det en rigtig måde at tænke på?

Eller har kortuddannede ret til lige så langt et otium?

Man argumentere blandt andet med, at efterløunnerne generelt er dårligere uddannet – og hvis man tager højde for det, ja, så er der ingen statistisk overdødelighed i gruppen.

Jeg tror at Per H. Jensen vil fremlægge nogle tal, der problematiserer de påstande.

Her vil jeg nøjes med at spørge om problemstillingen er opstillet rigtigt? Har kortuddannede ikke ret til et otium, før de er ude af stand til at arbejde?

Men hvor mange af efterlønsmodtagere vil så kunne arbejde? Regeringen anslår antallet til 85 procent, og arbejdsmarkedskommissionen er lidt mere forsigtige og anslår tallet til 69-70 procent.

Men hvad er i virkeligheden realistisk?

Ja, man kan tage udgangspunkt i nogle beregninger som Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har lavet i samarbejde med Dansk Institut for Folkesundhed, der viser, hvor mange år man som 30 årig har tilbage med fuld funktionsduelighed opdelt efter arbejdsfunktioner.

Og blandt ufaglærte arbejdere, både mænd og kvinder, lyder resultatet på 30 år i snit, mens det samme tal er 43 år for højere funktionærer. Det er ikke de sidste, der går på efterløn.

Man kan også lave et tankeeksperiment: Hvis man antager, at Danmark skal være Europamester i beskæftigelse for de 60-64-årig (den slags konkurrencer er så populære, ikke mindst i regeringskredse!), hvor mange fra gruppen af efterlønsmodtagere skal så i arbejde, hvis de udelukkende skal hentes herfra?

For at komme op til de lande, der lige nu har flest 60-64 årige i arbejde (dvs. Sverige, Norge og Schweiz) er svaret 60 procent.

Hvis man kommer over 60 procent, kommer man højere op end noget europæiske land – selv om vi er i bund med levealderen.

Levealderen har ikke nødvendigvis noget at gøre med, hvornår man får det så skidt, men alligevel: Det giver et misforhold og et meget kort otium, hvis man har lav levealder og høj tilbagetrækningsalder.

Men altså: Er det realistisk at komme op over »top tre« i ældrebeskæftigelse? Mit bud er nej.

Det næste spørgsmål, der rejser sig, er så, om en afskaffelse af efterlønnen betyder, at de folk, der kommer ud på arbejdsmarkedet, ender i arbejde eller arbejdsløshed?

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har påvist, at der fremover vil blive et beskæftigelsesproblem for ufaglærte og kortuddannede – som vi i Danmark ikke har haft de sidste 20-30 år, fordi generation efter generation af forholdsvis kortuddannede er blevet skiftet ud med nye generationer af forholdsvis højtuddannede.

Det slutter imidlertid nu. For nu når man frem til en generation, hvor forældrene er klogere end deres børn – i al fald uddannelsesmæssigt.

Selv om alle i 60'ere-generationen ikke var med i uddannelsesrevolutionen fra starten, er det helt utroligt hvad årgangene fra slutningen af 40'erne og starten af 50'erne har indhentet siden. De er derfor stort set lige så uddannede som resten af befolkningen.

Det betyder, at vi vil komme til at få problemer, som man kender fra andre europæiske lande, nemlig et overskud af kortuddannede.

Så er der de økonomiske modeller, DREAM, som Jesper Jespersen vil tage under behandling lidt senere. Det er lidt af en drømmeverden fordi, forudsætningen i dens beregninger tager udgangspunkt i, at der altid er fuld beskæftigelse. Og hvordan sikrer man det?

Jo, det gør man ved at postulere dynamiske effekter. Jeg så for nylig Lars Løkke Rasmussen citeret for at sige, at »enhver jo ved, at udbud skaber sin egen efterspørgsel«.

Ja, det var der en fransk økonom, der sagde for 200 år siden. Da jeg læste økonomi, blev vi belært om at det var tåbeligt, at nogen kunne have ment sådan. Men nu ved enhver det åbenbart.

Mekanismen skulle skyldes, at løn tilpasses fleksibelt.

Niels Enrum, der har en blog i dagbladet Information, der nuanceret undersøger fup og fakta i efterlønsdebatten, har lavet en beregning, der viser, at det kræver en lønnedgang eller mindre fremgang på 6 procent, for at det ekstra udbud af arbejdskraft skaber sin egen efterspørgsel.

Hvis man spørger økonomien Michael Svarer, der sad med i Arbejdsmarkedskommissionen, så siger han, at man simpelthen ikke ved, hvordan det går. Sandsynligvis kommer flere i arbejde og sandsynligvis bliver flere arbejdsløse. Men hvordan fordelingen bliver, er umulig at spå om.

Det afhænger helt af de »dynamiske effekter«, blandt andet i form af løntryk.

I modellerne opererer man med dynamik, der fordeler sig lige. Men meget tyder jo på, at behovet for arbejdskraft vil fordele sig ujævnt, så der vil være behov for en større lønnedgang for lavt uddannede og lavtlønnede end for højtuddannede, hvis de ifølge modellerne ikke skal ende på »passiv forsørgelse«.

Man kan også spørge om, det er en overskudsforretning at afskaffe efterlønnen?

Det kommer an på, hvor mange der kommer ud i reel beskæftigelse. Det man ved med sikkerhed er, at staten mister knap 6 milliarder kroner i efterlønsbidrag og at staten skal betale 35 milliarder i erstatning.

Ud fra det kan man lave en beregning af, hvor mange efterlønnere, der skal i arbejde, for at skaffe de penge? Det kræver omkring 30.000 i beskæftigelse, afhængig af hvordan man gør regnestykket op. Det sandsynlige er, at regnestykket ender med overskud.

Og så der selvfølgelig spørgsmålet, hvor lidt man kan slippe af sted med at betale til dem, der ikke kommer i arbejde. Det kan være, at man her gør regning uden vært – for selv om man har begrænset dagpengereetten, er der trods alt stadig enighed om, at man stadig skal have en vis indtægt.

Men altså set ud fra et makroperspektiv, om hvad man ved fra andre lande, så er konklusionen at en beskæftigelsesgrad på 60 procent er det mest realistiske. I så fald kommer man op på samme beskæftigelseskvotient som i Sverige, Norge og Schweiz. Det kunne man håbe og stræbe imod inden for en realistisk horisont.

Om det er godt, må man selv gøre op. Men det er i det mindste det mulige under de bedst tænkelige betingelser.

Jørgen Goul Andersen er professor ved Aarhus Universitet.

Per H. Jensen:

Vil afskaffelse af efterløn øge arbejdsudbuddet?

Nogle af de tal, jeg vil præsentere, stammer fra et forskningsprojekt, jeg har gennemført de sidste år. Jeg er i gang med to store projekter: Det ene handler om, hvilke begrundelser ældre bruger for at gå på efterløn. Det andet er analyser af, hvad virksomhederne gør for at fastholde de ældre på arbejdsmarkedet.

Mit oplæg vil tage afsæt i, at der er en udbredt forståelse blandt økonomer om, at en afskaffelse af efterlønnen vil øge arbejdsudbuddet markant.

Finansministeriet, Velfærds- og arbejdsmarkedskommissionerne og Det Økonomiske Råd har lidt varierende vurderinger af hvor mange, men generelt lyder vurderingen, at cirka 80 procent af dem, der er på efterløn i dag, ville komme i arbejde, hvis ordningen afskaffes.

Den grundforståelse er overtaget af regeringen – senest i oplægget: »Vi kan jo ikke låne os til velfærd«, regeringens forslag til tilbagetrækningsreform, som kom i januar 2011.

Forudsætningen i oplægget er, at efterløunnerne er sunde og raske. Man har en forestilling om, at det udelukkende er efterlønsordningen, der strukturerer tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet. Man sammenligner blandt andet med Sverige og Norge, der ikke har nogen efterlønsordning, og hvor mange flere ældre er på arbejdsmarkedet.

Jeg vil i dette oplæg diskutere om, det er rigtigt.

Mit oplæg falder i to afdelinger. Først vil jeg se på genbeskæftigelsens forudsætninger, og derefter vil jeg se på, hvordan man fastholder ældre på arbejdsmarkedet i Sverige.

Genbeskæftigelsens forudsætninger der kan opstilles i tre punkter:

Den første forudsætning er, om seniorarbejdskraften overhovedet er ønsket af arbejdsgiverne?

Den anden er om efterløunnerne rent faktisk kan udbyde deres arbejdskraft - eller om de er for syge til at være på arbejdsmarkedet.

Den tredje forudsætning er om de ældre *vil* udbyde deres arbejdskraft. Mange ældre har rent faktisk har økonomiske muligheder for at trække sig tilbage, også uden efterlønsordningen.

Det første spørgsmål, man kan stille, er, om efterløkkerne overhovedet er ønskede på arbejdsmarkedet? Hvad gør virksomhederne for at fastholde de ældre?

Man taler tit om efterlønsordningen som et ambivalent gode. Det skal forstås på den måde, at jo længere væk man er fra den, des mere attraktiv og generøs ser den ud – eksempelvis hvis man er ung eller aldrig skal gøre brug af den.

Men jo tættere folk kommer på efterlønsordningen, des mere usikker bliver man på hvor attraktiv, den er, og om man overhovedet vil bruge den eller ej. Og hvis man har et ambivalent forhold til ordningen, ja så skal man blot have et puf i den ene eller den anden retning, for om man skrider eller bliver.

Jeg har spurgt efterlønsmodtagerne, om virksomhederne gjorde noget for at fastholde dem, da de trak sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Her svarer cirka 20 procent af efterlønsmodtagerne, at deres arbejdsplads gjorde noget for at fastholde dem, men at de skred alligevel.

Hvis man derimod ser på de 60-64 årige, der er blevet i beskæftigelse, så er det 80 procent, der rapporterer, at arbejdspladsen gjorde noget for at fastholde dem.

Det peger jo på, at hvis arbejdsgiverne faktisk argumenterer for at virksomheden har brug for de ældre, at man ikke kan undvære deres kvalifikationer og faglige kompetencer, ja, så vil mange sunde og raske efterlønsmodtagere kunne overtales til et år eller to længere.

Men virksomhederne gør tilsyneladende ikke noget – det oplever flertallet af efterlønsmodtagere i al fald ikke at de gør.

Men gør de det så faktisk? Vi har ladet danske virksomheder besvare spørgsmålet om, de har gjort noget for at få medarbejdere på 50+ til at udsætte tilbagetrækningsalderen med et eller flere år.

To procent af danske arbejdsgivere svarer, at det har de ofte bedt en ældre 50+ om. 56 procent svarer, at det har de aldrig gjort, og 33 procent at det har de kun gjort lejlighedsvis.

Hen over de sidste to år, hvor ofte har du bedt en ældre (50+ år) medarbejder om at udsætte tilbagetrækningsalderen med et eller flere år?

	Offentlig	Privat 4-9	Privat 10-49	Privat 50-249	Privat 250+	Total
Aldrig	50 % (114)	60 % (79)	67 % (92)	57 % (76)	47 % (61)	56 % (422)
Lejlighedsvist	40 % (90)	17 % (22)	21 % (29)	34 % (45)	47 % (62)	33 % (248)
Ofte	2 % (5)	1 % (1)	3 % (4)	3 % (4)	2 % (3)	2 % (17)
Ikke relevant / har ikke ældre medarbejdere	8 % (18)	22 % (29)	9 % (13)	6 % (8)	4 % (5)	10 % (73)
Total	100 % (227)	100 % (131)	100 % (138)	100 % (133)	100 % (131)	100 % (760)

Det fremgår også, at dem, man har forsøgt at fastholde, er folk med uundværlige faglige kvalifikationer, især højtuddannede.

En stor del af de ufaglærte er virksomhederne derimod ikke særligt interesserede i at fastholde. Så spørgsmålet er om de er ønskede? Vil virksomhederne faktisk fastholde dem selv om efterlønsordningen afskaffes?

Så er der spørgsmålet om folk *kan* blive på arbejdsmarkedet?

Blandt økonomer, men ikke læger, er det et udpræget dogme, at efterlønsmodtagere er friske, sunde og raske. Det er også en af regeringens kæpheste, som henter ammunition til sin argumentation fra velfærds- og arbejdsmarkedskommissionerne.

Men hvordan måler de kommissioner efterlønnernes helbredstilstand? Man sammenligner efterlønsmodtagernes situation med de 60-64 årige, der er i beskæftigelse. Man spørger: Går efterlønsmodtagerne oftere til læge? Får de oftere udskrevet receptpligtig medicin? Og bliver de oftere indlagt på sygehus?

Svaret er ja. Det gør de lidt oftere, det er signifikant. Men ikke så meget, at man kan påstå at de ikke er sunde og raske.

Men man kan ikke sammenligne de to grupper på den måde. Velfærds- og arbejdsmarkedskommissionerne begår her en helt elementær metodefejl.

For mange efterlønsmodtagere bliver sunde og raske af at gå på efterløn. Efterlønnen er en slags medicin.

Lad mig give to eksempler: Folkeskolelæreren, der er brændt fuldstændigt ud og må have nervemedicin for at klare ungerne, bliver rask den dag, han træder ud af arbejdsmarkedet og bliver efterlønner. Montagearbejderen, der er slidt ned i bevægeapparatet og knap kan komme op om morgenen, får det straks bedre fysisk den dag, vedkommende får efterløn.

47 procent af alle efterlønsmodtagere rapporterer da også, at de har fået det lidt bedre eller meget bedre, efter de er gået på efterløn.

Man kan ikke sammenligne de to grupper på den måde, når der er sket helbredsmæssige forandringer, det øjeblik efterlønnerne har forladt arbejdsmarkedet. Man må bruge andre metoder.

Jeg har lavet en undersøgelse af de mandlige FTF'ere, der i 2002/2003 valgte at gå på efterløn: Her havde 33 procent af efterlønnerne oftere været på sygedagpenge i alderen 55-59 end de FTF'ere, der ikke gik på efterløn.

Dvs. i forløbet op til at man kan gå på efterløn, er de folk, der vælger at gå på efterløn, mere og hyppigere syge end dem, der ikke gør. Og når de er syge, er de oftere mere langvarigt syge.

Sandsynligheden for at dø, inden man er 75 år gammel, er 20 procent højere for dem, der går på efterløn som 60-årige sammenlignet med de, der er i arbejde. Og dødelighed er jo det ultimative mål for helbredstilstanden – folk dør jo ikke, hvis de er sunde og raske.

Et andet spørgsmål, man kan stille, er hvilken rolle efterlønsmodtagernes selvoplevede helbredstilstand har spillet for deres beslutning.

Her kommer denne statistik frem:

Tabel 1: Efterlønnernes respons på følgende udsagn:
 "Du forlod arbejdsmarkedet fordi dit helbred var ved at være for dårligt til at arbejde.
 Hvor enig er du i det? "

	Helt enig	Delvist enig	Delvist uenig	Helt uenig	Total
Ingen erhvervsudd.	32,9 %	13,0 %	4,1 %	50,0 %	100% (416)
Specialarbejderkursus	39,3 %	10,7 %	7,1 %	42,9 %	100 % (28)
Erhvervsfaglig udd. op til 1 år / EFG	40,3 %	12,9 %	1,6 %	45,2 %	100 % (62)
Fuldtført lærlinge- og EFG-uddannelse	24,0 %	11,6 %	3,6 %	60,8 %	100 % (388)
Anden faglig udd.	27,4 %	10,6 %	0,7 %	61,3 %	100 % (274)
Kort videregående	28,1 %	14,9 %	1,7 %	55,4 %	100 % (121)
Mellemlang videregående	19,6 %	14,9 %	3,3 %	62,2 %	100 % (275)
Lang videregående	16,5 %	14,1 %	5,9 %	63,5 %	100 % (85)
Total	26,9 % (443)	12,7 % (210)	3,2 % (52)	57,2 % (944)	100 % (1649)

Vi har her ikke lagt op til at indikere, at folk er syge og nedslidte, men kun spurgt, om man er begyndt at skramte uden egentlig at være syge.

For omkring 40 procent af alle efterlønnere har helbredet spillet en rolle for deres beslutning. Det rejser spørgsmålet: Kan de så faktisk blive tre, fire, fem år længere på arbejdsmarkedet? Det er et åbent spørgsmål.

Det er også et stort spørgsmål, om efterløunnerne overhovedet vil arbejde, dvs. hvilken rolle efterlønnen spiller økonomisk for beslutningen om at trække sig fra arbejdsmarkedet – forlader de under alle omstændigheder arbejdsmarkedet?

Her har jeg stillet spørgsmålet: »Ville du have haft råd til at trække dig tilbage fra arbejdsmarkedet på samme tidspunkt, hvis efterlønsordningen ikke havde eksisteret?«

Tabel 2: Efterlønnernes respons på følgende udsagn:
 "Ville du have haft råd til at trække dig tilbage fra arbejdsmarkedet på samme tidspunkt som du gjorde, hvis efterlønsordningen ikke havde eksisteret?"

	Nej	Ja	Total
Ingen erhvervsudd.	79,1 %	20,9 %	100 % (397)
Specialarbejderkursus	78,3 %	21,7 %	100 % (23)
Erhvervsfaglig udd. op til 1 år / EFG	74,5 %	25,5 %	100 % (55)
Fuldført lærlinge- og EFG-uddannelse	74,3 %	25,5 %	100 % (370)
Anden faglig udd.	74,5 %	25,5 %	100 % (259)
Kort videregående	64,6 %	35,4 %	100 % (113)
Mellemlang videregående	64,1 %	35,9 %	100 % (259)
Lang videregående	57,7 %	42,3 %	100 % (78)
Total	72,4 % (1125)	27,6 % (429)	100 % (1554)

For folk uden erhvervsuddannelse svarer 20 procent ja, mens det tal er 40 procent for folk med lange uddannelser. Der er altså dobbelt så mange højtuddannede, dvs. velbjergede, der har råd til at forlade arbejdsmarkedet, end lavt uddannede.

Hvis folk vil forlade arbejdsmarkedet under alle omstændigheder, stiller det spørgsmålstejn ved regeringens forudsætninger, der jo er at alle efterlønnerne skal ud på arbejdsmarkedet.

Opsummerende kan man om genbeskæftigelsen sige, at en stor gruppe ældre er uønskede på arbejdsmarkedet, og at arbejdsgiverne ikke gør noget for at fastholde dem.

Og hvis man ser på dem, der kan og vil blive på arbejdsmarkedet, er der tale om meget forskellige vilkår for forskellige befolkningsgrupper:

Det er de lavt uddannede, der har dårligt helbred og derfor har sværest ved at blive på arbejdsmarkedet. Over 50 procent af efterlønnerne fra denne gruppe angiver dårligt helbred som årsag til deres tilbagetrækning.

Men der de højtuddannede, der har råd til at forlade arbejdsmarkedet. Og det er omkring 40 procent, der angiver, at de vil trække sig, uanset efterløn eller ej.

De to grupper – de lavtlønnede med dårligt helbred og de højtuddannede, der under alle omstændigheder forlader arbejdsmarkedet - udgør i alt cirka 60 procent af efterløunnerne.

En fjernelse af efterlønnen betyder altså, at de tidlige tilbagetrækningsmuligheder fratages de lavtlønnede og lavt uddannede, der ikke på kort sigt kan arbejde på grund af dårligt helbred.

Til gengæld kan de højt uddannede med stærke økonomiske ressourcer uanfægtet fortsætte med at trække sig fra arbejdsmarkedet.

En fjernelse af efterlønsordningen understøtter altså uligheden i mulighederne for at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

Jeg vurderer på baggrund af disse oplysninger, at arbejdsudbuddet ikke vil blive forøget med 80 procent af de ældre, men at det langt snarere vil blive forøget med 40-50 procent – eller endnu mindre, hvis man indregner de syge, de rige og de uønskede.

Meget tyder altså på, at regeringens beregninger er ude i torvene. Hvis de tal jeg har ridset op er mere holdbare, betyder det, at de besparelser, som ligger i en fjernelse af efterlønsordningen, er meget beskedne.

For mange af dem, der skal forblive på arbejdsmarkedet, vil, sådan som verden ser ud, blive arbejdsløse.

Det svenske eksempel

Så kan jeg heller ikke lade være med også lige at berøre spørgsmålet om de svenske erfaringer, dels fordi det har noget med helbred at gøre og dels fordi det er noget, som regeringen selv refererer til.

Det rigtige i der, som regeringen siger, er, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder i Sverige er 64, 7 år, mens den i Danmark er 63,2 år.

Læg lige mærke til de tal. Svenskerne bliver på arbejdsmarkedet i halvandet år mere end danskerne.

Velfærdskommissionen hævder så, at forskellen mellem Danmark og Sverige skyldes de forskellige pensionssystemer, og at man i Sverige ikke har en efterlønsordning.

Man peger på at beskæftigelsesfrekvensen blandt de 60-64 årige i Sverige og Norge er betydeligt højere end i Danmark. Ifølge regeringen igen fordi der ikke er efterlønsordninger i Sverige og Norge.

Men er det rigtigt?

Udsagnene bygger på, at man ikke har sat sig ind i, hvordan mekanismerne er på det svenske arbejdsmarked. Jeg vil her pege på tre forhold, som man helt ser bort fra.

For det første er arbejdsmiljøindsatsen i Sverige langt mere vidtgående end i Danmark.

Et enkelt eksempel: Antallet af omkomne pga. arbejdsulykker er herhjemme i gennemsnit 2,7 per 100.000, mens det tilsvarende tal i Sverige er 1,4 per 100.000.

Der er altså næsten dobbelt så mange, der dør af arbejdsulykker i Danmark som i Sverige – og det selv om arbejdsforholdene i Sverige er langt mere fysisk krævende med eksempelvis det omfattende mine- og skovarbejde. Alligevel er dødeligheden mindre.

Det er en indikation på, at arbejdsmiljøet generelt er bedre i Sverige end i Danmark. Og det er et element, der må tænkes ind i hele problematikken.

Hvis man vil fastholde folk længere på arbejdsmarkedet, så må man jo også have et ordentligt arbejdsmiljø, hvor man afbalancerer de ressourcer, som det enkelte individ har livet igennem, og de krav, som man stiller.

Bedre arbejdsmiljø forklarer altså, hvorfor man kan blive længere tid på arbejdsmarkedet i Sverige.

For det andet har man på det svenske arbejdsmarked siden 1974 opereret med det såkaldte SIFU-princip – altså at de, der er sidst ansat, også ryger først ud ved afskedigelser. Prikkerunder af ældre, som er så almindelige i Danmark, er simpelthen forbudt.

Man har i Sverige i en vis forstand privatiseret efterlønsordningen: arbejdsgiverne kan godt fyre de ældre, men det skal ske i form af et gyldent håndtryk, der siger spar to.

Derfor hænger arbejdsgiverne på ældre medarbejdere på en helt anden måde end de gør i Danmark.

Når det nu er tilfældet, ja, så har arbejdsgiverne jo lige så godt kunne fastholde medarbejdernes produktivitet arbejdslevet igennem – derfor er den

svenske arbejdsstyrke langt bedre uddannet - og bliver det løbende – end i Danmark.

Det er altså ikke kun efterlønsordningen, der udgør en forskel, det gør SIFU-ordningen også.

For det tredje er den generelle helbredstilstand i Sverige langt bedre end i Danmark. Middellevetiden blandt mænd i Danmark er 74,8 år, mens den er 77,7 i Sverige.

Svenskerne trak sig halvandet år senere tilbage fra arbejdsmarkedet, men de lever altså tre år længere i snit. Så selv om de trækker sig senere tilbage fra arbejdsmarkedet, så bliver deres samlede otium længere end i Danmark.

Det skyldes de forhold, som vi i Danmark i mange år har omtalt med foragt som »forbudssverige« – ryge- og alkoholpolitikken, eksempelvis, og en ordentlig arbejdsmiljøpolitik.

De elementer er ikke tænkt med, når regeringen henviser til den svenske model. Det er alt for simpelt at begrunde det i manglen på efterløn og påstå, at Danmark vil opnå samme resultater som i Sverige ved at afskaffe efterlønnen.

Man overser at der er andre institutionelle mekanismer i spil, der gør at ældre kan blive på arbejdsmarkedet længere i Sverige.

Mod en konklusion

Velfærdskommissionen, Arbejdsmarkedskommissionen, Cepos, arbejdsgiverorganisationer og politikerne hævder at efterlønnen er årsagen til, at ældre forlader arbejdsmarkedet. Det, der dominerer i den danske debat, er udbuds- og incitamentsforklaringer. Derfor forstår man også en ændring af incitamenterne som den eneste løsning: fjernelsen af efterlønsordningen.

Man opfatter samtidigt fjernelsen som helt problemløs – for man tror, at virksomhedernes efterspørgsel efter ældre arbejdskraft retter sig efter udbuddet, så det ikke skaber arbejdsløshed.

Men det nytter ikke ret meget at fjerne efterlønsordningen. En begrænsning af tilbagetrækningsmulighederne ved at regulere efterlønsnignende ordninger ændrer ikke i en tøddel i tilbagetrækningsmønstrene, hvis man ikke samtidigt regulerer på efterspørgslen på arbejdskraft.

Man må altså gå på to ben, hvis man vil ændre tilbagetrækningsmønstrene på arbejdsmarkedet.

Den pointe var indbygget i velfærdsforliget i 2006: Man justerede tilbagetrækningsmønsteret gennem dels efterløns og pensionsreformerne og arbejdsmiljø- og seniorbeskæftigelsestiltag.

Men det er gået i glemmebogen – og tiltagene mod nedslidning, for et bedre arbejdsmiljø og initiativerne til at fastholde de ældre på arbejdsmarkedet ikke realiseret.

Alt andet lige: Det er et gode med så mange ældre på arbejdsmarkedet som muligt. Det er godt for samfundsøkonomien, og det kan være godt for den enkelte, fordi det at være sat uden for arbejdsmarkedet kan resultere i social isolation, økonomisk nød osv.

Men man kan ikke fastholde ældre på arbejdsmarkedet gennem snuptagsløsninger. Det er en kompleks problemstilling, hvor der må sættes ind på mange fronter samtidig.

Og at tro, at efterlønsordningen er en slags mirakelkur, er at forenkle problemstillingen. Det vil ikke løse samfundsudfordringerne, blot omdefinere dem. Problemet flyttes et andet sted hen.

Fjernelsen kan i stedet have en lang række utilsigtede negative sideeffekter, blandt andet for fleksibiliteten på det danske arbejdsmarked.

Per H. Jensen er professor ved Aalborg Universitet.

Jesper Jespersen: **DREAM eller virkelighed?**

Spørgsmålet, om der er mangel på arbejdskraft, er et utroligt vigtigt emne, når man lige nu står i en situation med 200.000 arbejdsløse.

Og det er det emne, jeg vil diskutere med afsæt i regeringens 2020-reformplan. Den synes tilsyneladende ikke, at arbejdsløshed er et stort problem, men har tværtimod som en af sine præmisser, at der bliver mangel på arbejdskraft i løbet af et tiår.

Jeg vil i dette indlæg holde mig til de tal, der er blevet lagt frem i regeringens 2020-plan og senest »Reformplan 2020«, der lige nu er til forhandling. Jeg vil lave en fagøkonomisk vurdering af planens troværdighed.

Er 2020-planen troværdig? En fagøkonomisk vurdering

Jeg kunne ikke lade være med at studse over, at den 330 sider lange begrundelse for de planlagte indgreb er illustreret med et foto af Holmens Kirke, der viser at klokken er ved at være fem minutter i tolv.

Selv om regeringen har haft det økonomiske ansvar i snart ti år, så fremstiller de den økonomiske situation, som om alt er ved at bryde sammen, hvis ikke planen gennemføres. Man kunne spørge, hvad pokker den har lavet, hvis man efter ti år har fået en økonomi, der er ved at bryde sammen?

Bemærk også forkortelsen RFP, der ironisk kan oversættes til »Riget Fattes Penge«.

Umiddelbart fremstår de påstande, som regeringen fremsætter, jo velbegrundede – 330 sider med masser af tal. Men hvor velbegrundede er de?

Påstandene lyder: At der allerede fra 2015 vil være mangel på arbejdskraft? At en afskaffelse af efterlønnen vil øge beskæftigelsen (ikke kun udbuddet) med 70.000 personer og forbedre statsfinanserne med 18 milliarder kroner årligt? Og at skattelettelserne ikke har bidraget til ubalancerne på statsfinanserne?

Kan det virkelig passe, at det er et retvisende billede af den danske økonomi, som man skal diskutere økonomisk politik på baggrund af?

Her kan man stille en masse kritiske spørgsmål. Er det vitterligt rigtigt at der vil være mangel på arbejdskraft i 2015 – for forudsætningen for, at afskaffelsen af efterlønnen vil øge beskæftigelsen, er, at der allerede fra 2015 vil være mangel på arbejdskraft. Hvis det ikke er tilfældet, ja så vil det øgede udbud jo blot øge arbejdsløsheden.

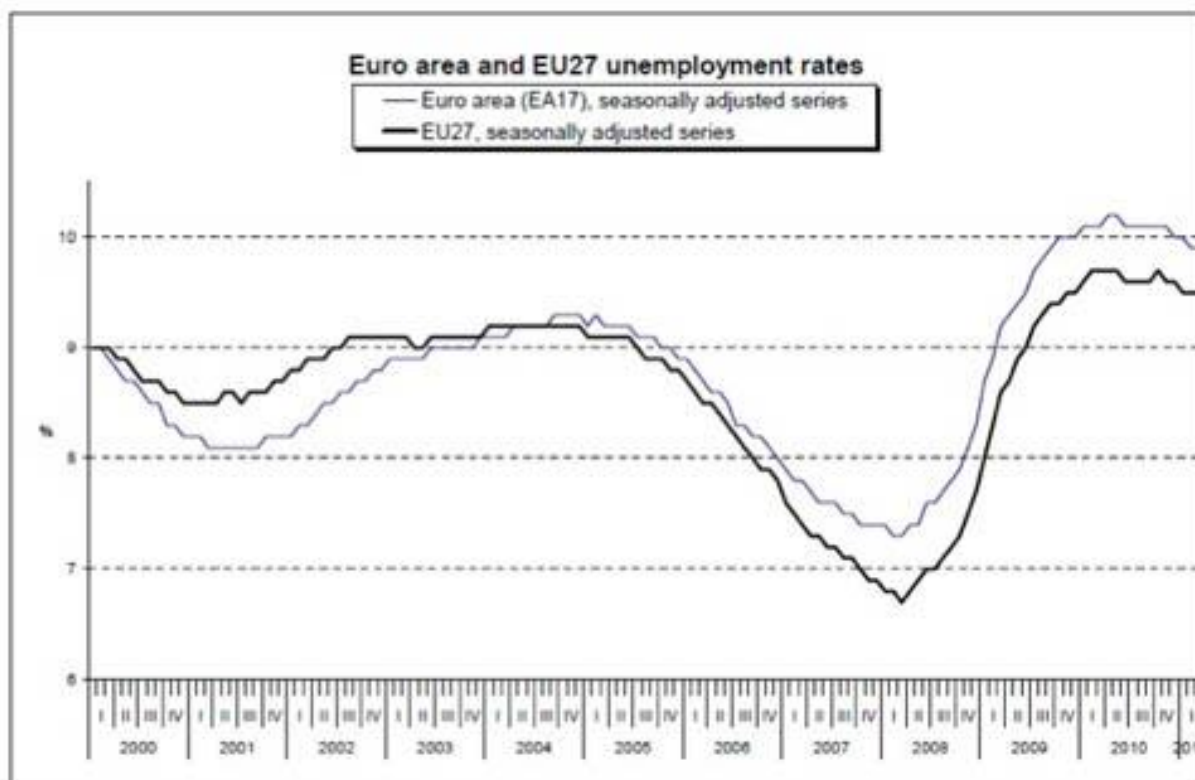
Og den lovede besparelse på 18 milliarder kroner i statsfinanserne forudsætter, at disse betingelser holder – uden øget beskæftigelse, ingen besparelser, i al fald ikke i den størrelsesorden.

Endelig er der spørgsmålet om skattelettelserne, der skulle være selvfinansierende. Det er for en fagøkonomisk betragtning lidt overraskende, at man kan mene at en nedgang i indtægter ikke slår ud i økonomisk smalhals – sådan er logikken i al fald ikke i hjemme i min husholdning.

Det kan være nyttigt at kaste et blik ud i den verden, der omgiver os, for at måle temperaturen på de betingelser dansk økonomi skal fungere inden for.

For dansk økonomi er jo dybt integreret i europæisk økonomi. Det er svært overhovedet at diskutere dansk økonomisk udvikling – og for så vidt også politik – uden et blik på den europæiske virkelighed.

Der er ingen hjælp at hente fra EU

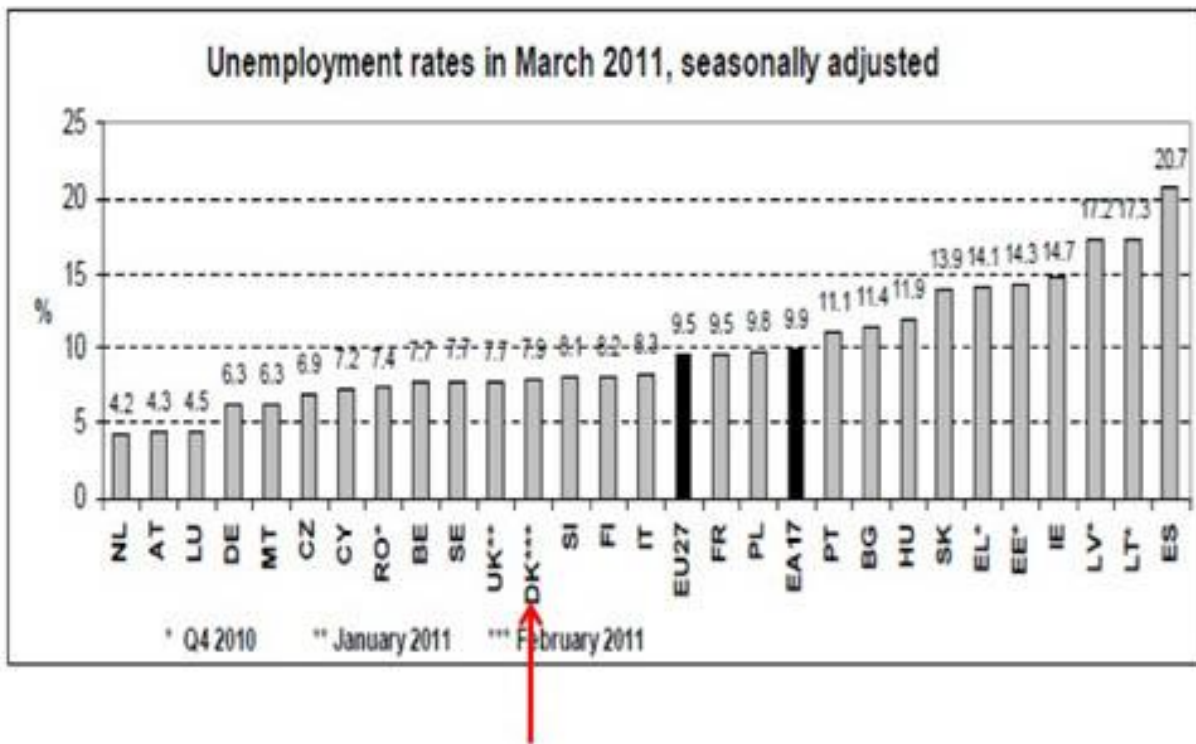

Og Europa er præget af høj arbejdsløshed - lige nu er den opgjort til ti procent. Det ses her over en tiårig periode.

Den situation betyder, at den danske økonomi ingen hjælp får fra Europa, der er plaget af arbejdsløshed, budgetproblemer og nedskæringer. At satse på det vil være som at spille Sorte Per, når alle skærer ned.

Når man laver en opgørelse efter europæisk standard, altså bruger sammenlignelige tal, hvor man blandt andet spørger folk om de vil have et job, ja, så bonger efterlønnere også ud som arbejdsløse - for mange vil jo i virkeligheden gerne have et job, men har ikke kunnet få det.

Danmark: 7,9 %

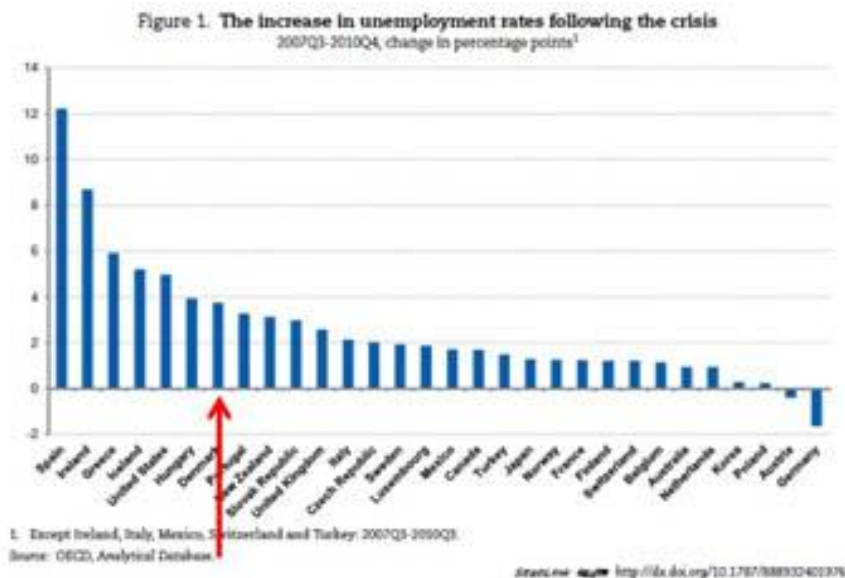
Det er en af årsagerne til at arbejdsløsheden Danmark i denne statistik ligger væsentligt højere, end det man normalt bliver præsenteret for. Nemlig som 7,9 procent mod de cirka 4 procent, som er nettoarbejdsløsheden, den registrerede arbejdsløshed, eller 6 procent, hvis man også tæller de aktiverede med.

Men hvis man også spørger de mennesker, der er gledet ud af statistikkerne, men som får sendt et brev med spørgsmålet, om de ønsker arbejde, så kommer arbejdsløsheden op på næsten otte procent – altså 220.000-230.000 arbejdsløse.

Det er jo et lige så regulært tal, som man bør forholde sig til.

Hvordan har Danmark så klaret sig gennem krisen?

Stigning i arbejdsløshed – 7. plads

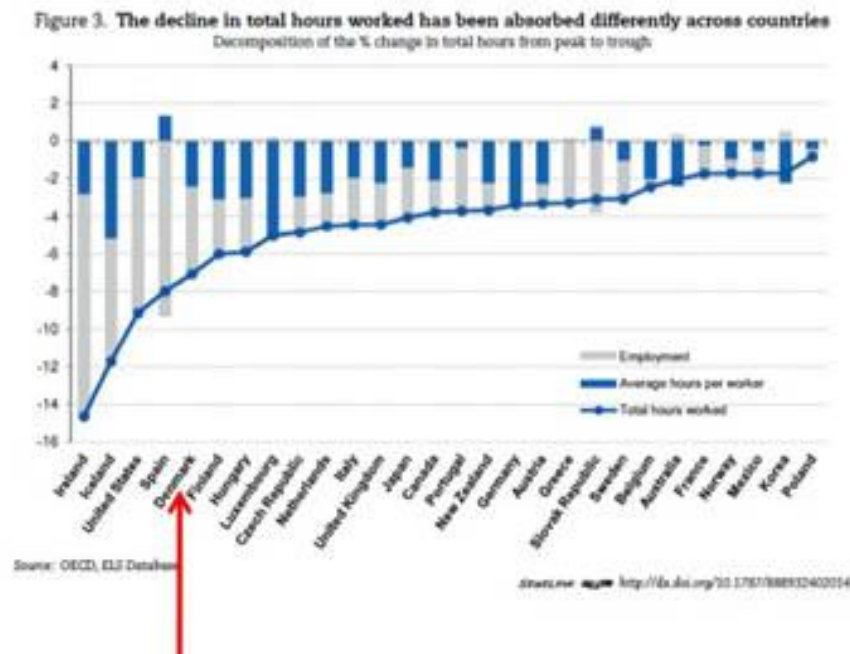

Med hensyn til stigning i arbejdsløsheden, så havde vi et gunstigt udgangspunkt, som man kan glæde sig over. Men man er nu kommet ind på en syvende plads i forhold til stigning i arbejdsløshed.

Statsministeren vil gerne have at Danmark skal være verdens bedste, men her er vi placeret blandt de ti værste i Europa i OECD-tal.

Ser man på tabte arbejdstimer, så er Danmark på en femte plads i forhold til at have tabt flest.

Tabte arbejdstimer – 5. plads!

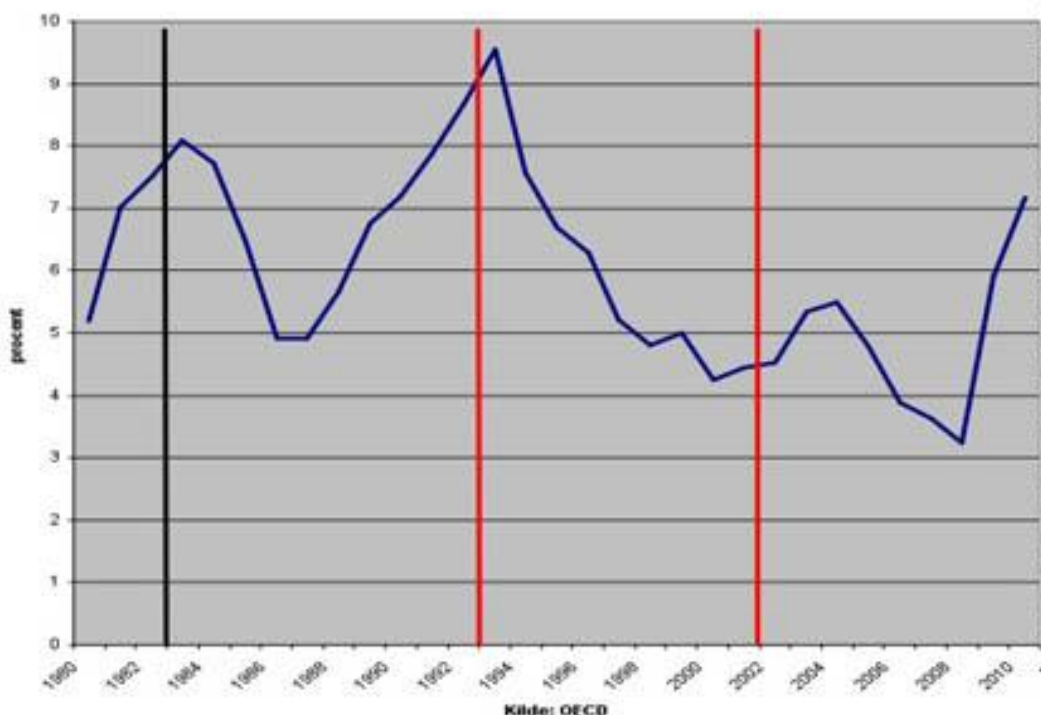
Danmark har tabt syv procent. Noget er indvundet, ved at man arbejder mindre per person. Arbejdstiden er faldet med to procent, det er cirka en time i gennemsnit per uge. Og så er stigningen i antal arbejdsløse på cirka fire procent.

Til sammenligning er arbejdsløsheden i Tyskland slet ikke steget. Det skyldes at arbejdstiden her er blevet reduceret, altså at man har lavet en arbejdsfordeling for at holde folk på arbejdspladserne.

Det har været helt bevidst for at folk ikke skal falde i »arbejdsløshedsfælden«, men blive på arbejdspladserne, når opsvinget igen må dukke op.

Arbejdsløshed: Vi skal 15 år tilbage

Samløst arbejdsløshed, Danmark

Det var situationen internationalt, nu vil jeg vende mig mod Danmark:

Bruger man her den internationale sammenlignelige statistik for arbejdsløshed, så har Danmark den højeste arbejdsløshed i 15 år. Man skal tilbage til midten af 1990'erne for at finde en lige så høj arbejdsløshed.

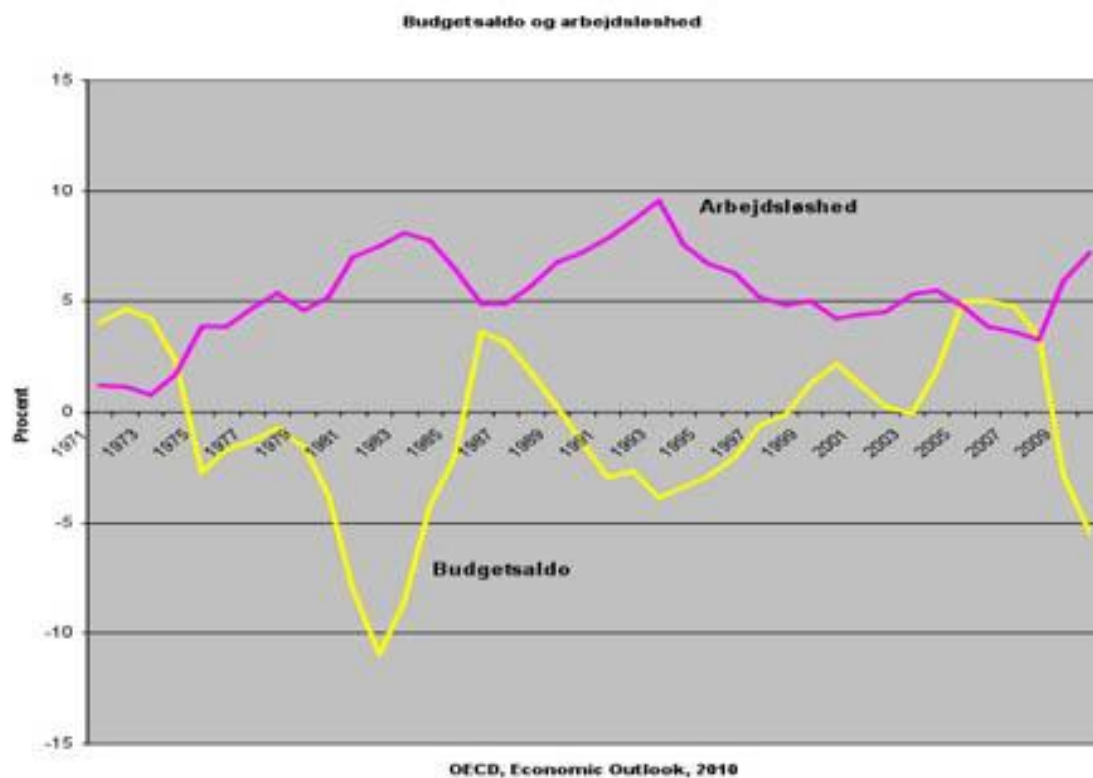
Ud over arbejdsløsheden er det andet store problem i dansk økonomi underskuddet på de offentlige budgetter. Det er der ingen grund til at fornægte. Og det vil jeg forholde mig til i det næste.

Men de to problemer hænger sammen – og i den fremstilling, jeg laver af krisen, udgør arbejdsløsheden det grundlæggende problem: det er det, der forårsager budgetunderskuddet.

Arbejdsløsheden udgør i min fremstilling altså et større problem, end det almindeligvis bliver tillagt i den offentlige diskussion.

Men ud fra en uomgængelig fagøkonomisk betragtning er der et bestemt mønster mellem arbejdsløshed og budgetunderskud.

Det fremgår af dette krimskram, der viser, at når den ene kurve går op, går den anden kurve ned – og omvendt:

Den øverste kurve viser arbejdsløsheden i Danmark, der ifølge OECD toppede med omkring ti procent i 1990.

Den nederste kurve er budgetsaldoen, der dykkede, ikke mindst i Anker Jørgensens regeringstid. Det næste store dyk var i 2009-2010.

Det viser, at arbejdsløshed og budgetter er snævert forbundne – ja, det er faktisk en af de få virkelig stabile sammenhænge i samfundsøkonomien, ikke mindst i en velfærdsstat som den danske.

Hvis man virkelig vil gøre noget ved et budgetunderskud, så er det arbejdsløsheden, man skal tage fat i.

Derfor kredser meget politisk debat også omkring spørgsmålet: Hvordan man kan få flere i beskæftigelse og dermed reducere arbejdsløsheden.

Men det er jo en helt anden diskussion end hvordan, man kan få et større arbejdsudbud. For et større arbejdsudbud skaber ikke i sig selv beskæftigelse, og har derfor ikke nogen umiddelbar effekt på statsbudgettet.

Man kan selvfølgelig skære ned i de statslige udgifter – eksempelvis reducere understøttelsesniveauet, dagpengeperioden, så folk overgår fra arbejdsløshedsunderstøttelse til kontanthjælp. Men besparelsen er ikke særlig stor – men har til gæld store konsekvenser, ikke mindst fordelingsmæssigt.

Når jeg analyserer den økonomiske udvikling fortæller kurven mig altså, at det er arbejdsløsheden, der i højere grad er bestemmende for statsbudgettet, end omvendt.

I en diskussion om høne eller æg: Arbejdsløsheden kommer først.

Historisk set har det været beskæftigelsesudviklingen, der er omdrejningspunkt, hvis man vil reducere arbejdsløsheden: Som det ses i denne tabel, har der været en næsten konstant stigning i beskæftigelsen – men med stærke variationer fra tiår til tiår.

Det eneste, man med sikkerhed kan sige, er, at et øget udbud ikke i sig selv skaber beskæftigelse. Det er der til gengæld en lang række andre forhold, der gør – ikke mindst den økonomiske politik og de påvirkninger, der kommer udefra.

I grafen her kan man se at beskæftigelsen især er steget i to perioder.

Den første var under Schlüters regeringsperiode (mellem de to første lodrette streger) og som man måske husker fra hans udsagn om »at det går ufattelig godt«.

Det opsving havde flere årsager. Der skyldes blandt andet et rentefald, der kom udefra, og som puffede til en boligboble.

I perioden op til Schlüters regeringsovertagelse i september 1982, havde en socialdemokratisk regering desuden forbedret den danske konkurrenceevne med 20 procent, blandt andet ved at få styr på dyrtidsreguleringen.

Økonomien stod derfor en situation, hvor man blot ventede på at eksporten skulle stige. Hvilket skete – det var en af de ting, der gik ufattelig godt.

Men så kom der en kartoffelkur, og man endte i en beskæftigelse, der ikke var meget forskellig fra den, der var, da Schlüter overtog regeringsmagten.

Den anden periode med stor beskæftigelsesfremgang var under Poul Nyrup Rasmussens regering i 1990'erne. Fremgangen skyldes blandt andet planen »Gang i 90'erne«, der resulterede i en markant beskæftigelsesforbedring. Den udvikling stoppede i 2001.

Så er der udviklingen de sidste ti år, der har været karakteriseret ved en boligboble, oliepenge og et dramatisk fald i antal arbejdspladser.

Hvis man skal omsætte denne erfaring til politik, hedder læren: Hvis man ikke kan styre beskæftigelsen, så får man et problem med offentlig gæld. Det ses i denne tabel:

I Schlüters regeringstid, der ligger fra den første sorte streg til den første røde, var den offentlige gæld højere end ved udgangen af hans regeringsperiode, netop fordi beskæftigelsen ikke steg. Den offentlige gæld målt som andel af bruttonationalproduktet var højere, da han forlod regeringskontoret i januar 1993: Fordi arbejdsløsheden var steget og beskæftigelsen stort set uændret.

Under »Gang i halvfemserne« var beskæftigelsen derimod stigende i hele perioden, og den offentlige bruttogæld faldt. Og da Nyrup trådte tilbage var den offentlige bruttogæld stort set halveret.

I det sidste årti må man konstatere, at den offentlige gæld nu er på samme niveau, som da Anders Fogh Rasmussen overtog regeringsmagten. Og det eneste, man med sikkerhed kan sige, er, at den fortsat er på vej op – der vil fortsat være underskud, også ifølge regeringens egne opgørelser, frem til 2020.

Det er den måde man har forvaltet oliepenge og skattelettelser!

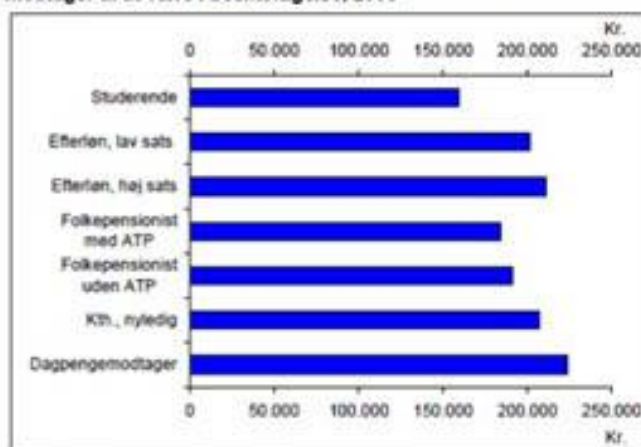
Men hvad er så omdrejningspunktet i regeringsplanen? Ja, håbet er jo også at øge beskæftigelsen. Regeringen kender godt de her sammenhænge og ved

godt, at det er beskæftigelsen, der er nøglen til et mindre budgetunderskud og dermed en langsommere vækst i den offentlige gæld.

Det, som regeringen er helt fascineret af, er denne figur, som i sin tid blev udarbejdet af Velfærdskommissionen:

Regeringens Beskæftigelsesplan

Figur 2.2: Effekt på offentlige finanser af overgang fra overførselsmodtager til at være i beskæftigelse, 2005

Anm.: Figuren viser førsteårseffekten på de offentlige finanser.
Kilde: Egne beregninger på Lovmodellens famstypemodell.

Budgetforbedring: 18 mia. Kr.

Efterløn: 70.000 personer á 200.000,- kr. = 14 mia. Kr.

Afkortning af dagpengeperiode 15.000 personer á 225.000,- kr. = 2,7 mia. kr

Studerende 10.000 personer á 150.000,- kr. = 1½ mia. Kr.

Det, der her kan forføre en, er opgørelsen over de besparelser på de offentlige budgetter, der opnås, hvis man kan flytte én person fra »offentlig forsørgelse« til beskæftigelse i den private sektor.

Det ligger implicit i regeringens regnestykke, at man kan løfte folk fra »offentlig forsørgelse« som arbejdsløshed, efterløn, kontanthjælp, uddannelse og sågar folkepension (via hævelse af pensionsalderen) ud på arbejdsmarkedet.

Men her skrider argumentationen: For man forudsætter uden mellemregninger, at det øgede udbud af arbejdskraft automatisk bliver beskæftiget.

Alt efter hvem man ser på, får man så en gevinst, der sættes til 150.000 kroner årligt for en studerende, 225.000 for en dagpengemodtager osv.

Og det er klart, at hvis man begynder at lave regnestykker, hvor 70.000 personer går fra efterløn til arbejde i den private sektor – og helt overvejende i eksportsektoren, det glemmer regeringen at pointere – så giver det en massiv besparelse på 14 milliarder kroner.

Afkortningen af dagpengeperioden omregnes for 15.000 personer a 225.000 kroner til 2,7 milliarder kroner. Og for studerende omregnes 10.000 personer a 150.000 kroner til 1,5 milliarder kroner.

Men man glemmer den præmis, at de skal i beskæftigelse, og plotter dem blot ind i regnskabet. Men man siger ikke, hvor de, der rammes af beskæringerne, skal sættes i beskæftigelse.

Da man forkortede dagpengeperioden fra fire til to år tastede man også blot tallene ind i et skema og sagde, at der ville blive 15.000 flere beskæftigede. Det »forbedrede« lige budgettet med halvanden milliard kroner.

Det er hvad, der ligger bag regeringens regnestykke. Men hvordan kan det blive lagt frem uden videre diskussion?

Ja, det skyldes en økonomisk model, som hedder DREAM, som man kunne tro var opkaldt efter regeringens drøm om, at ethvert udbud altid kan omsættes i beskæftigelse.

Det grundlæggende problem i DREAM-modellen er, at den altid tager udgangspunkt i en økonomi, der er i balance. Men det er jo, som vi har set, langt fra virkeligheden.

Regeringens embedsmænd har haft store problemer med deres beregninger. De har ganske enkelt måtte indflette flere, stærkt modificerende »kan«'er ind i teksten, fordi de har lavet alle økonomiske beregninger ud fra en forudsætning om en normalisering af konjunkturerne - uden at sige, hvordan det skal ske og i lyset af en europæisk nedtur.

Skrevet om i ønskemåde: Regeringen ønsker, det kommer til at gå sådan, det er visionen og drømmen. Dem mangler bare at beskrive, hvordan det skal ske.

Beskæftigelsesfremgangen er en Drøm

Reformerne giver plads til 125.000 nye jobs i den private sektor

Gennemføres reformerne er der plads til en vækst i den private beskæftigelse på 125.000 personer fra 2010 og frem til 2020. Det er en kraftig fremgang, i lyset af at den demografiske udvikling trækker mange mennesker ud af arbejdsstyrken. Det er fremgangen i den private beskæftigelse, der sikrer balance i den offentlige økonomi.

Stigningen i den private beskæftigelse er kun mulig på grund af de foreslåede reformer, som samlet kan øge beskæftigelsen med godt 80.000 personer. Hertil kommer virkningerne af de reformer, som allerede er gennemført. Og sammen med normaliseringen af konjunkturerne betyder det, at den private beskæftigelse kan øges med 125.000 personer – samtidig med at den offentlige beskæftigelse kan stige med 9.000 fra 2010 til 2020.

Der sondres altså ikke i regeringens 2020-plan mellem udbud af arbejdskraft og beskæftigelse. Sådan er DREAM forhåndsprogrammeret. Og det er klart, at hvis man spørger en model, der er programmeret til at finde beskæftigelse ved alt øget udbud, ja, så kan man kun nå til det her resultat.

Men ser man mere realistisk på det, er der så mangel på arbejdskraft?

Lige nu, i 2011, mangler der mindst 150.000 jobs. I finansministeriets egne beregninger vil den demografiske udvikling kun betyde et nettotab på 42.000 personer fra arbejdsstyrken i 2020.

Så regeringen postulat om, at der for hver fem, der forlader arbejdsmarkedet, kun kommer fire ind, må tages med modifikationer.

Det rigtigt, at man får brug for mere arbejdskraft i bestemte sektorer på grund af alderssammensætningen, men ikke hvis man ser på det overordnet.

Man regner med at konjunkturerne forbedrer sig af sig selv. Det opgør man til 67.000 stillinger, som man opretter uden at gøre rede for hvordan.

Det bliver indlagt med et snuptag – for i DREAM-modellen har man ikke indarbejdet muligheder for lavkonjunkturer og ubalancer på arbejdsmarkedet. Man opererer ganske enkelt kun med normalkonjunkturer.

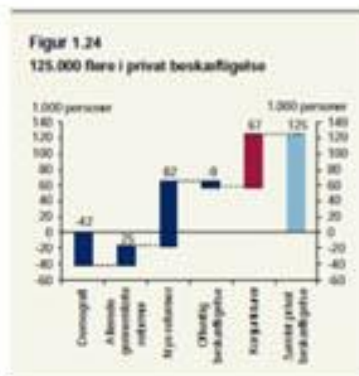
Så det er nemt at drømme sig til øget beskæftigelse. Lige som man drømmer sig til, at der opstår 82.000 ekstra jobs pga. beskæringerne i efterløn, dagpengeperioden og øget udstrømning af studerende på arbejdsmarkedet.

Det giver – vupti – en øget beskæftigelse på 125.000 personer i den private sektor og en forbedring af budgettet på det beløb, man var på jagt efter.

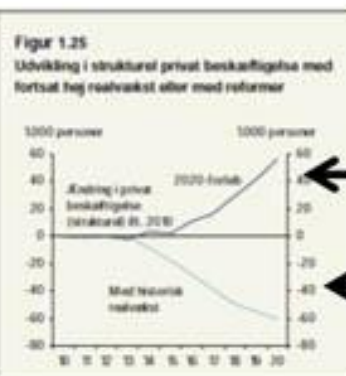
I oversigten her tegnes det op i drømmegrafen, men i underteksten, som er ulæselig, står der, at ved fortsættelse af den historiske realvækst, så vil beskæftigelsen i den private sektor i stedet falde med 60.000 personer. Det er den nederste graf.

Mangel på arbejdskraft – hvor?

2011: der mangler 150.000 job

Anm.: Søjlerne i den private strukturelle beskæftigelse fra 2010 til 2020 er sammensat af de blå søjler – dvs. i alt 57.000 personer.
Kilde: Egne beregninger.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

2020

← Drøm

← Virkelighed

De fremlagte reformforslag skaber plads til en fremgang på knap 60.000 jobs i den private sektor strukturelt – dvs. når der ses bort fra bidraget fra normalisering af konjunkturerne (som isoleret set kan forklare 67.000 ud af de knap 125.000 private jobs, jf. figur 1.24). Den private, strukturelle beskæftigelse skønnes i forvejen at være steget med ca. 110.000 personer fra 2001 til 2010 (6 pct.). Øget privat beskæftigelse er en forudsætning for at sikre finansieringsgrundlaget for de offentlige udgifter.

Hvis historien fortsætter som nu, hvis man løsriver økonomiforståelsen fra den drømmeverden, som er opstillet i DREAM-modellen, så er det mest sandsynlige en fortsættelse af lavkonjunkturerne og udeblivelsen af jobvækst – på samme måde som tilbage ved kartoffelkuren omkring 1987-1993, hvor

arbejdsløsheden steg og steg. Ikke på grund af mangel på vækst i økonomien, for den lå på cirka én procent, men uden at den kunne holde gryden i kog og sætte de beskæftigede i gang.

Det er en meget alvorlig mangel, at regeringen slet ikke diskuterer, hvordan jobbene skal skabes. Man læner sig op ad et håb om normalisering af konjunkturerne ved at operere med en ligevægtsøkonomi. Og man håber, at blot man laver »reformer« kommer jobbene af sig selv.

Derfor er budgetforbedringerne, som regeringen regner med, også »fugle på taget«, et udtryk for finansminister Claus Hjort Frederiksen ofte benytter om andre planer.

For hvis jobskabelsen udebliver, så kommer der heller ingen budgetforbedring på 18 milliarder kroner – og heller ikke nogen konjunkturgenopretning. Der vil i stedet mangle yderligere 14 milliarder kroner.

Hvis udviklingen fortsætter som nu, og der ikke kommer nogen vækst af betydning, fordi der ikke er nogen økonomisk politik, der stimulerer det, ja, så vil der i alt mangle 32 milliarder kroner i genopretningspakken – vel at mærke efter regeringens egne beregninger.

Realiteten er, at regeringen drømmer. Det er en illusion, at der er mangel på hænder – ikke ifølge mig, men ifølge finansministeriets opgørelse af et fald på 40.000 personer fra arbejdsmarkedet mod de 150.000 manglende jobs lige nu.

Og ja, hvis der ikke mangler hænder, så vil et øget udbud heller ikke skabe nye jobs.

Der er derfor i stedet brug for en politik, der kan sætte gang i 2010'erne, hvis velfærden skal sikres.

Jeg refererer her tilbage til Nyrup-regeringens »Gang i 90'erne«-politik, der var den mest markante og mest succesrige økonomiske politik, der er ført i de sidste 40 år.

Fra 1993 til 2001 ser man en ubrudt stigning i beskæftigelsen. Og dermed et ubrudt fald i de offentlige udgifter.

De centrale politiske spørgsmål bliver derfor: Hvordan reduceres arbejdsløsheden varigt? Og hvordan øges statens indtægter varigt? Det kan kun ske gennem en økonomisk politik.

De fagøkonomiske realiteter er derfor, at frem til 2020 er det efterspørgslen, der må stimuleres, fordi der er rigeligt med arbejdskraft. Det er efterspørgslen, der bestemmer væksten og beskæftigelsen.

Men i DREAM-modellen spiller efterspørgsel ingen rolle. Den opererer med et metafysisk vækstbegreb, hvor vækst kommer af sig selv. Det har DREAM-økonomerne hårdt presset måtte indrømme er en mangel ved modellen – uden at de har forkastet den af den årsag.

Men væksten kommer ikke af sig selv. Den må stimuleres gennem en økonomisk politik.

Man skal også huske, at velfærd ikke er gratis. Den koster naturligvis. Og nogle af de offentlige indtægter, som mangler på grund af skattelettelserne, har efterladt et hul til finansiering af velfærd.

Det er en illusion at tro at man kan købe sig velfærd på en fribillet. De offentlige indtægter må bringes tilbage til 2001-niveauet, hvis man vil have det samme velfærdsniveau som dengang – skatterne behøver selvfølgelig ikke være skuet sammen på samme måde, men det er uomgængeligt, at der skal offentlige indtægter til.

Så ja, klokken er ved at falde i slag. Hvis 2020-planen vedtages, så går det galt, for så kommer der ikke nogen vækst.

Der er nemlig ikke nogen anvisning på, hvor efterspørgslen og jobbene skal komme fra.

Jesper Jespersen er professor i økonomi ved Roskilde Universitetscenter.

Erik Bjørsted: **Ubalancer på arbejdsmarkedet**

Jeg skal tale om det, som man kalder ubalancer på arbejdsmarkedet, og hele temaet for i dag er jo spørgsmålet, om der er mangel på arbejdskraft.

Ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråds (AE) vurdering, så er svaret: Ja. Om ti år kommer der til at være massiv mangel på veluddannet arbejdskraft. Men der vil også være et overskud af arbejdskraft: nemlig af ufaglært arbejdskraft, som der ikke vil være behov for.

For at forstå det er man nødt til at se på tendenserne på arbejdsmarkedet. De sidste tredive år har tendensen været, at behovet for ufaglært arbejdskraft er faldet, mens behovet for folk med uddannelse, faglært eller videregående uddannelse, er steget.

Det betyder, at der skal være en vis vækst i arbejdsstyrkens uddannelsesniveau for at holde trit med udviklingen. Og det er gået i stå i de seneste år.

Dermed bliver der skabt ubalancer på arbejdsmarkedet, hvor der vil komme et overskud af specielt ufaglært arbejdskraft og en massiv mangel på folk med videregående uddannelser.

Jeg vil tale lidt om, hvad man kunne forestille sig af løsninger på det problem, og jeg vil også kommentere på, om regeringens tilbagetrækningsreform kan løse problemet.

Men lad os først se lidt på udviklingen i beskæftigelsen. Denne tabel viser udviklingen i beskæftigelsen i hovederhvervene: landbrug, byggeri, industri, privat service og den offentlige sektor:

Efterspørgselsændringen på hovederhverv

Tabel 3. Efterspørgselsændring på hovederhverv 2010-2020

	Landbrug	Byggeri	Industri	Privat service	Offentligt	I alt
	1000 personer					
Beskæftigelse i 2000	113	166	457	1195	781	2.712
Beskæftigelse i 2010	95	159	353	1341	814	2.763
Beskæftigelse i 2020	64	175	287	1476	832	2.834
Ændring fra 2000 til 2010	-18	-6	-104	146	33	50
Ændring fra 2010 til 2020	-31	15	-67	135	18	71

Kilde: AE

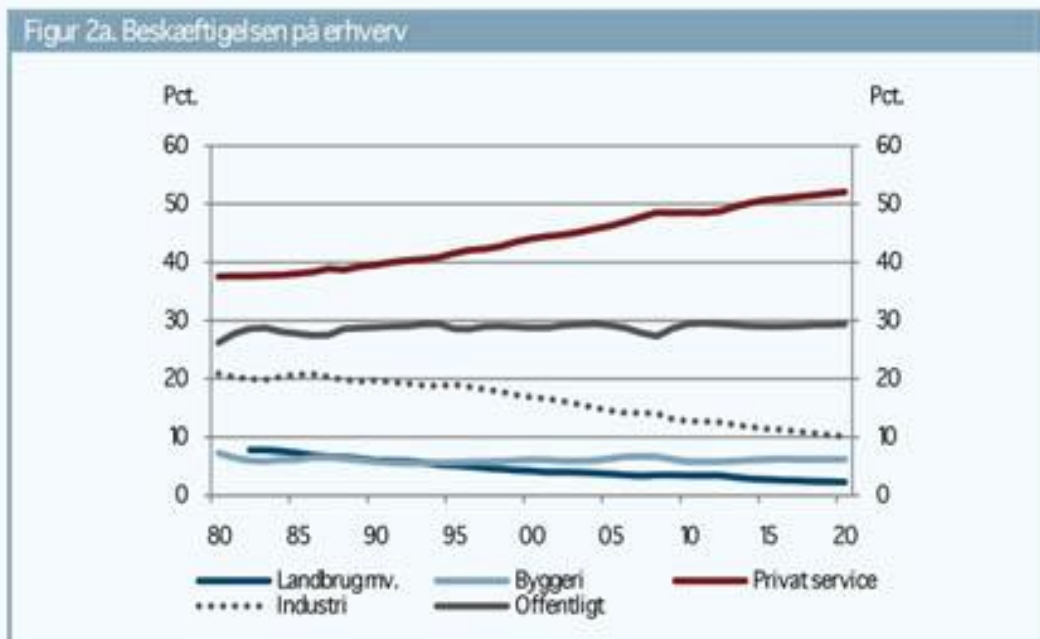
Udviklingen fra år 2000 til 2010 viser, at beskæftigelsen er faldet inden for landbrug. Den er også faldet en smule inden for byggeriet. Men det hører med i billedet, at krisen ramte byggeriet meget hårdt, men op til krisen var der faktisk byggeboom. Hvis man tager højde for krisen, er der inden for byggeri faktisk en svagt opadgående tendens.

Så er der industrien: Den har i mange år haft en faldende tendens i antal beskæftigede. Der er forsvundet 104.000 arbejdspladser fra år 2000 til 2010.

Modstykket til det er den private service, hvor beskæftigelsen er steget markant: 146.000 arbejdspladser er kommet til fra 2000 til 2010. Den offentlige beskæftigelse er også vokset med 33.000 personer.

De tendenser har vi lavet en fremskrivning af for at se, hvad tendensen bliver i de næste år. Og vi regner med, at den nedadgående tendens i landbruget fortsætter lidt endnu, at byggeriet genvinder nogle af de tabte arbejdspladser, at den nedadgående tendens for industrien vil fortsætte, hvorimod den private services beskæftigelse vil vokse, og endelig forventer vi også en lille vækst i den offentlige beskæftigelse.

Beskæftigelsesandele på hovederhverv

Kilde: AE

Hvis man ser på, hvor meget de enkelte hovederhverv fylder på arbejdsmarkedet, så kan man se, at omkring hver femte lønmodtager i 1980 var ansat i industrien (striblet linje). Vi regner med, at det tal frem mod 2020 ryger ned på hver tiende. Modstykket er den private service-sektor, hvor lige knap 40 procent var ansat i 1980, og vi forventer at mere end hver anden beskæftiget vil være ansat her i 2020.

Vi forventer beskæftigelsesandelen i byggeriet og den offentlige sektor vil være nogenlunde konstant.

Det er en udvikling, der skal forstås på baggrund af, at en del industriarbejdspladser forsvinder til udlandet, men det skyldes også at den private service har overtaget en del af de opgaver, der tidligere lå i industrien. En anden forklaring er, at industrien tit har meget høje produktivetsgevinster, og at den er i stand til at erstatte arbejdskraft med maskiner – begge dele i højere grad end andre sektorer.

Overgangen fra industrisamfund til servicesamfund giver i sig selv ikke grund til ubalancer. Der er en tendens til at folk i servicesektoren er en smule bedre uddannet end i industrien, men ikke meget.

Det, der for alvor kommer til at give ubalancer, er, at behovet for ufaglært arbejdskraft falder uanset hvilken sektor, man ser på. De næste ti år falder behovet for ufaglært arbejdskraft med 213.000 personer.

Efterspørgselsændring på hovederhverv 2010-2020

Tabel 4. Efterspørgselsændring på uddannelse og hovederhverv 2010-2020

	Landbrug	Byggeri	Industri	Privat service	Offentligt	I alt	00-10
1.000 personer							
I alt	-31	15	-67	135	18	71	-94
heraf:							
Ufaglærte	-26	-4	-53	-70	-60	-213	-75
Gymnasiale	-1	1	-6	20	-17	-2	18
Faglærte	-3	14	-26	1	23	9	-60
KVU	0	3	5	48	0	57	23
MVU	0	1	1	67	56	124	71
LVU	0	0	12	70	16	97	73

Anm: Se boks 1 for metode.
Kilde: AE.

Hvis man ser på en tabel om efterspørgsel på arbejdskraft, kan man se, at behovet for faglærte vil stige med cirka 9.000 personer – det er specielt byggeriet og den offentlige sektor, der vil kræve mere faglært arbejdskraft. I byggeriet er det håndværkere som tømrere, elektrikere, malere etc. – i den offentlige sektor vil det være sådan noget som sosu-assistenten og personer med pædagogisk grundkursus.

Hvis man ser på de korte videregående uddannelser stiger behovet med 57.000 personer. Det er specielt den private servicesektor, der vil efterspørge dem. Det kan f.eks. være marketingsøkonomer, finansøkonomer, ejendomsmæglere eller folk med korte it-uddannelser.

Så er der de mellemlange videregående uddannelser: Her forventer vi behovet stiger med 124.000 personer i de næste ti år. Det er specielt i den private

servicesektor, men også den offentlige sektor vil have behov for denne arbejdskraft.

De mellemlange uddannelser er sådan noget som lærere og sygeplejersker i den offentlige sektor. Mens det kan være folk med bacheloruddannelser i naturvidenskab eller samfundsfag i den private servicesektor – eller f.eks. skibsførere og maskinmestre. Der er f.eks. en stor transportsektor, der er afhængig af den slags arbejdskraft.

I de lange videregående uddannelser forventes behovet at gå op med 97.000 personer. Det handler om folk med universitetsuddannelser eller derover, eksempelvis ingeniører eller læger.

På udbudssiden har vi lavet en fremskrivning på baggrund af de uddannelsesmønstre, der tegner sig i befolkningen i øjeblikket.

Udbudsændringsændring på hovederhverv 2010-2020

Tabel 2. Dekomponering af den udbudsbestemte beskæftigelse

	Bidrag fra:		
	Udbudsbestemt beskæftigelse (D+E)	Ændret uddannelsessammensætning (D)	Normalisering af ledigheden (E)
	Ændring i 1000 personer		
Ufaglærte	-109	-122	13
Gymnasiale	77	80	-3
Faglærte	-21	-45	24
KVU	6	3	3
MVU	42	37	5
LVU	76	75	2
I alt	71	29	43

Kilde: AE

Før kunne man se et markant fald i behovet for ufaglært arbejdskraft. Der vil også ske et fald i antallet af ufaglærte personer – ifølge denne fremskrivning med 122.000 personer. Men nu har ufaglærte været hårdt ramt af krisen, så de har en »overledighed« på cirka 13.000 personer (højre søjle). Hvis man

antager, at den ledighed vil falde tilbage på et mere normalt niveau (hvilket ikke er sikkert), så vil antallet af ufaglært arbejdskraft kun falde med 109.000.

Det er et fald, der ikke er lige så stort som faldet i efterspørgslen, der var på 213.000.

Tilsvarende for de faglærte: Her tilsiger uddannelsesmønsteret at tallet vil falde med 45.000. Her har krisen ramt hårdt, og det har også givet sig udslag i en overledighed. Under forudsætning af et tilbagefald til et mere normalt leje, så vil udbuddet af arbejdskraft falde med 21.000 personer.

Så er der personer med videregående uddannelser: Her kan forventes en stigning på 115.000 personer. Her er overledigheden ikke så høj som for fag- og ufaglærte, så her må man regne med stigning i udbuddet med 124.000.

Og det er slet ikke nok til at hindre ubalancer.

Udbud og efterspørgsel matcher ikke...dermed skabes ubalancer

Tabel 1. Arbejdskraftmangel og -overskud 2010-2020

	Arbejdsstyrke 2020 1.000 personer	Mangel (-) / Overskud (+) (B-A)	Efterspørgselsbestemt Beskæftigelse (A) Ændring i 1.000 personer	Udbudsbestemt Beskæftigelse (B)
Ufaglærte	645	104	-213	-109
Gymnasiale	349	79	-2	77
Faglærte	932	-30	9	-21
KVU	169	-50	57	6
MVU	498	-81	124	42
LVU	315	-21	97	76
I alt	2.909	0	71	71

Note: A red oval highlights the 'Mangel (-) / Overskud (+) (B-A)' column, and a bracket indicates a total of 150 for the higher education categories (KVU, MVU, LVU).

Kilde: AE

I 2020 mangler vi over 150.000 personer med videregående uddannelse!

Problemet er altså, at man i 2020 kan forvente at stå med et overskud af ufaglærte på 104.000 personer, som der ikke er brug for. Omvendt vil der mangle omkring 30.000 personer, som har erhvervsuddannelse, og ikke

mindre end 150.000 personer, som har en videregående uddannelse, specielt de korte og mellemlange videregående uddannelser.

Er det et problem? Det synes vi. Det er dybt problematisk med en restgruppe på 104.000 personer, som er overflødiggjort på arbejdsmarkedet. Det indebærer store menneskelige omkostninger og en samfundsmæssig byrde. Mange vil måske blive langvarigt afhængige af overførselsindkomster. Det er også spild af ressourcer: Man kunne jo godt bruge dem i jobs, der kræver faglært eller videregående uddannelse.

Endeligt er det også dyrt for samfundet. Vi har forsøgt at regne på, hvad det samfundsøkonomiske tab af ubalancerne er.

...ubalancerne koster os vækst og velstand

Tabel 6. Samfundsøkonomiske omkostning af ubalancer

	Mangel	Løntab pr. person	Løntab i alt	Samfundsøkonomisk tab
	1.000 personer	1.000 kr.	Mia. kr.	Mia. kr.
Faglærte	30	47	1,4	2,1
KVU	50	56	2,8	4,2
MVU	81	77	6,3	9,4
LVU	21	196	4,1	6,1
I alt	•	•	14,5	21,8

Anm: Se boks 1 for metode.

Kilde: AE.

Det oplagte er her først at se på, hvad disse personer kunne have tjent i kroner og øre, hvis de havde fået en uddannelse. Det er det, der er opgjort som løntab i tabellen.

Ubalancerne giver i sig selv anledning til, at lønsummen i dansk erhvervsliv er 14 milliarder kroner lavere i 2020, end den ellers ville have været. Det er et ret stort tab.

Hertil kommer, at virksomhederne pga. manglen på uddannet arbejdskraft måske ikke får taget den nyeste teknologi til sig, og indtjeningen ikke bliver så stor. Lægger man det oven i, så giver det et samfundsøkonomisk tab på 22 milliarder kroner.

Det er altså dyrt for samfundet. Det koster os vækst og velstand. Og det koster også på de offentlige budgetter – for jo bedre uddannet man er, jo mere tjener man og des bedre er skattegrundlaget.

Inden jeg begynder at se på løsningerne, så lad mig lige beskrive baggrunden for disse ubalancer. Jeg har allerede antydnet det: Væksten i de beskæftigedes uddannelsesniveau er gået i stå.

Væksten i uddannelsesniveaue er gået i stå

Anm. Serien er konstrueret ved at sammerejse de enkelte personer i beskæftigelsen med deres uddannelseslængde. Stregerne angiver gennemsnit på årtier.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Her måler man uddannelsesniveaue ved at se på, hvor mange måneders undervisning de beskæftigede har modtaget i gennemsnit.

I 1980'erne var der en vækst på 0,6 procent om året – det niveau faldt en smule i 1990'erne, men lå stadig pænt højt.

Fra 2003 sker der et dyk. Og i 2007 var der stort set ingen vækst tilbage i arbejdsstyrkens uddannelsesniveau.

De seneste tal antyder, at det er gået lidt tilbage i den rigtige retning, men ikke meget. Der er stort set ingen vækst i arbejdsstyrkens uddannelsesniveau lige nu.

Væksten i uddannelsesniveaulet er gået i stå

A E ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERVSRÅD

Før viste tabellen på de beskæftigedes uddannelsesniveau, her anskues det samme, men også uddannelsesniveau for arbejdsstyrken og for de 18-64 årige.

Det er det samme billede, der tegner sig: Det så pænt ud i 1980'erne og 1990'erne, men fra 2003 og frem skete der et dyk, og der er stort set ingen vækst tilbage i uddannelsesniveaulet i dag.

Forskel i generationernes uddannelsesniveau er ikke længere så udtalte

Tabel 1. Andel ufaglærte

	1990	1995	2000	2005	2008
26-årige	31.7	27.8	24.6	24.1	28.2
35-årige	36.7	33.5	26.0	23.1	20.2
65-årige	65.8	60.1	53.2	45.5	40.4

Kilde: AE beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Her ser man hvor stor en andel de ufaglærte udgør på et bestemt alderstrin: 26-, 35- og 65-årige.

I 1990 var 31 procent af de beskæftigede 26-årige ufaglærte, mens det for de 65-årige var 65 procent. Der var et ret stort spænd generationerne imellem. I 2008 er der 28 procent af de 26-årige, der er ufaglærte, mens det for de 65-årige nu kun er 40 procent.

Forskellen mellem generationerne er ikke længere så udtalte. Der er mindre forskel uddannelsesmæssigt på de generationer, der kommer ind på arbejdsmarkedet, og de, der forlader det.

Når man i disse år spørger, hvad vi skal leve af, er svaret vores viden. Og i det perspektiv er det ikke et holdbart billede. Det er afgørende, at de generationer, der kommer ind på arbejdsmarkedet, er bedre uddannet end dem, der forlader det.

Langt fra 2015-uddannelsesmålsætningen

Anm.: Tallene viser andelen af en ungdomsårgang, som ikke har taget en ungdomsuddannelse 25 år og 10 år efter folkeskolen.
Kilde: AE på baggrund af UNI-C Statistik og Analyse, profilmodellen (2009).

Regeringen har en – i øvrigt udmærket – målsætning («2015-målsætningen»), der går ud på, at 95 procent af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse.

Dvs. at det er max. fem procent af en ungdomsårgang, der ikke får en uddannelse. Det er det, der er markeret med rødt ude til højre.

Men hvis man ser på hvordan realiteterne er, så kan man kikke på, hvor mange folk, der ikke har gennemført en uddannelse 25 år (mørkeblå) og 10 år (lyseblå) efter, at de har afsluttet en 9. klasse.

Hvis man ser på folk 25 år efter, er det kun lige omkring 85 procent af den årgang, der har fået en uddannelse ud over folkeskolens 9. classes afgangseksamen. Ser man på dem ti år efter 9. klassen, dvs. som 26-årige, så er det hver femte, der ikke har fået en uddannelse ud over folkeskolen.

Kæmpe frafald på erhvervsskoler

Anm.: Tallene viser årsagen til andelen af en årgang, der ikke har en ungdomsuddannelse 10 år efter folkeskolen, målt som procent af en årgang. Der måles på de unges uddannelsesstatus 10 år efter folkeskolen. Derfor er frafaldet i denne opgørelse markant lavere end brutto frafaldet på skolerne. Hvis en elev er påbegyndt en gymnasial uddannelse og dernæst en erhvervsfaglig uddannelse, hvorefter personen er faldet fra igen, vil vedkommende kun stå med seneste frafald.

Kilde: AE på baggrund af UNI-C Statistik og Analyse, profilmodellen (2009).

Hvis man ser på, hvorfor folk falder fra i uddannelserne, ja så påbegynder 97 procent af de unge en ungdomsuddannelse. Problemet er blot, at mange falder fra igen. Og det er især på de erhvervsfaglige uddannelser, at frafaldet er stort: Her falder cirka hver anden fra.

I forhold til at begynde på uddannelserne er man altså ikke langt fra målsætningen. Men man er langt fra i forhold til at fuldføre uddannelserne.

200.000 unge med grundskole er ikke under uddannelse

Tabel 1. 16-29-årige uden erhvervkompetencegivende udd., som ikke er under uddannelse

	Ikke i uddannelse	Andel af befolkningen (pct.)
Med grundskole uddannelse	203.304	22,2
Med gymnasial uddannelse	78.126	8,5
Uden erhvervskomp. uddannelse i alt	281.430	30,7

Anm: Grundskoleuddannelse omfatter også personer med uoplyst uddannelse. Befolkningen er opgjort pr. 1. januar 2010 og uddannelsesoplysningerne er opgjort oktober 2009.

Kilde: AE på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

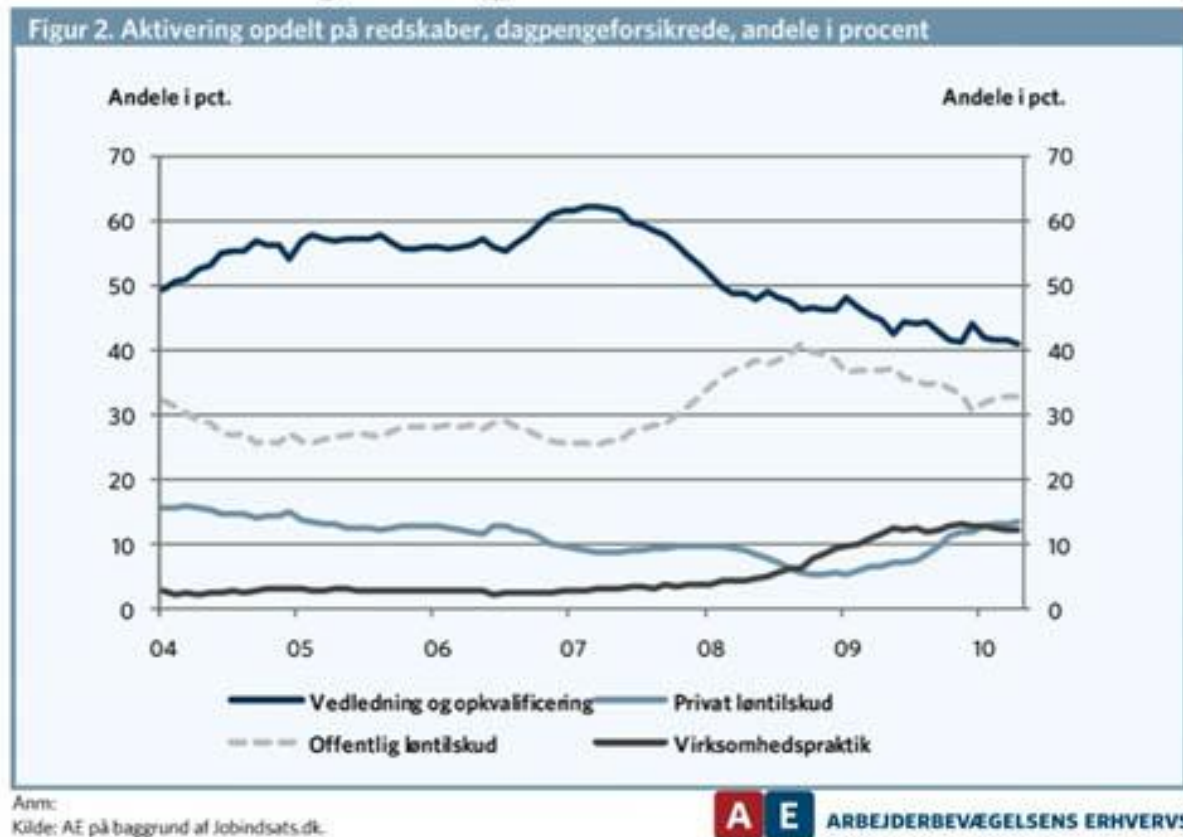

Cirka 200.000 unge fra 16-29 år, som har folkeskolens afgangseksamen, har ikke modtaget nogen form for kompetencegivende uddannelse og er lige nu heller ikke er i gang med en uddannelse.

78.000 har kun har en gymnasial uddannelse og ikke er i gang med en nogen erhvervskompetencegivende uddannelse.

Så i alt er der 281.000 unge personer i alderen 16-29 år, som ikke har en kompetencegivende uddannelse eller er i gang med at tage en.

De ledige får også mindre uddannelse

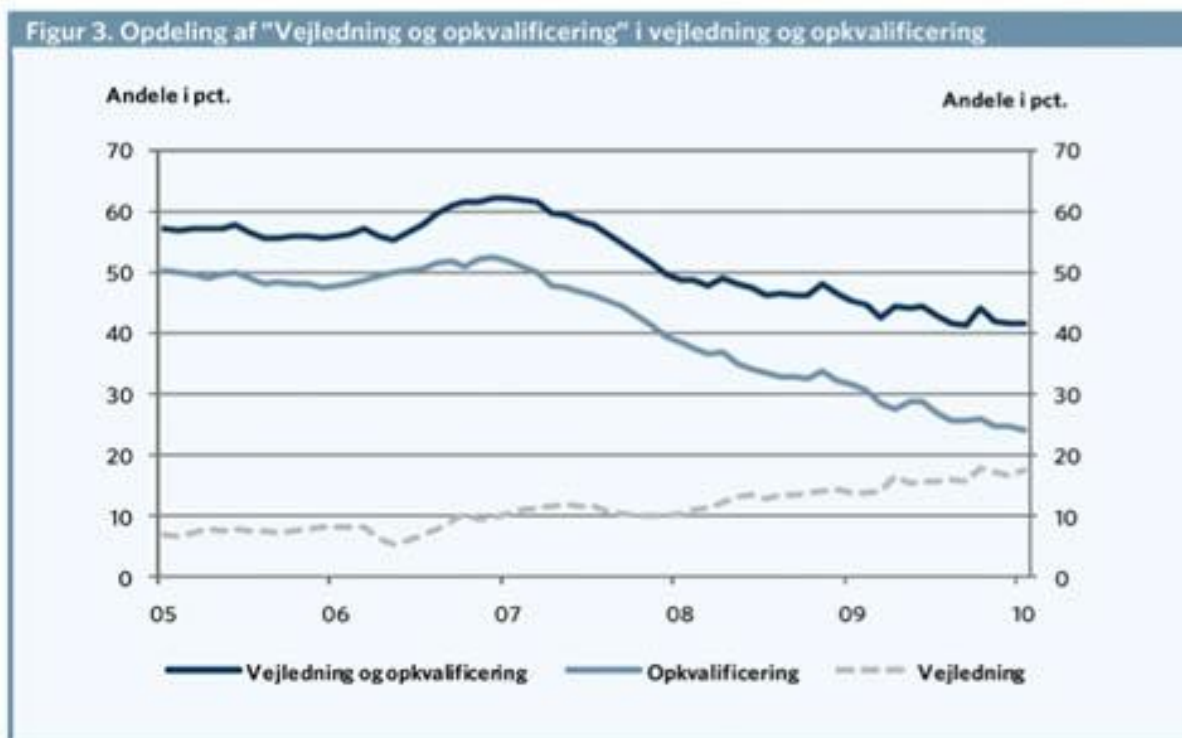

Det er ikke kun de unge, det kniber med. Det gælder også opkvalificeringen af de ledige. Her ser man på de aktiverede er i gang med en eller anden form for uddannelsesaktivering, jobtræning eller virksomhedspraktik.

Og det, man kan se, er, at i 2007 var cirka 60 procent af de aktiverede i en eller anden form for uddannelsesaktivering eller opkvalificering. Resten var så på løntilskud eller virksomhedspraktik.

Men fra 2007 har man neddrolet indsatsen for at få opkvalificeret de arbejdsløse, og i dag er det kun cirka 40 procent af de aktiverede, der er i en form for uddannelsesaktivering. Man har i stedet valgt at satse mere på offentlige og private løntilskudsjob.

Endnu mindre uddannelse til ledige

Årsm:
Kilde: AE på baggrund af

Det står i virkeligheden værre til med uddannelsesaktiveringen. Det kan man se på denne figur. Det ikke er opkvalificering man lægger vægt på i uddannelsesaktiveringen længere (lyseblå kurve), det er i stedet for vejledning (grå kurve).

Det er selvfølgelig fint med løntilskudsjob, hvis det sikrer kontakt til arbejdsmarkedet, men set i lyset af de uddannelsesudfordringer, som man står over for i de næste ti år, så synes vi i AE ikke, det er den rigtige vej at gå.

Nej! - uddannelsesniveaulet er for lavt

Tabel 2. Skønnet uddannelsesfordeling af stigningen i arbejdsudbuddet på 70.000 personer

	Ufaglært	Gymnasier	Faglært	KVU	MVU	LVU	I alt
Arbejdsudbud, Antal personer	17.500	2.000	29.000	4.500	13.500	3.500	70.000
Procentfordeling	25,2	3,1	41,5	6,3	19,0	4,8	100,0

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Det er specielt antallet af ufaglærte og faglærte, som øges og kun i mindre grad de veluddannede.

Antallet med videregående uddannelse øges kun med 21.500 personer.

For **fastholdt** efterspørgsel betyder det.....

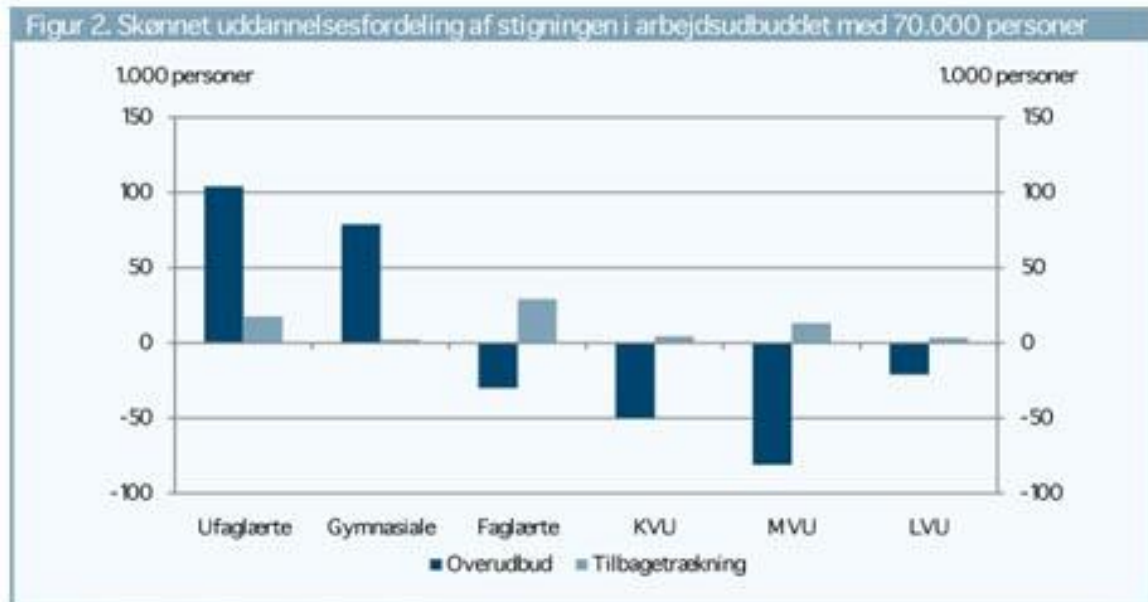
Så kommer vi til spørgsmålet, om regeringens tilbagetrækningsreform kan løse de ubalancer. Her har vi lavet et skøn over, hvad effekten på uddannelsesniveaulet vil være, hvis den gennemføres.

Det, man kan se, er, at udbuddet af ufaglært arbejdskraft vokser med cirka 17.500 personer, og der bliver 2.000 flere med en gymnasial uddannelse.

Der bliver også cirka 29.000 flere faglærte, og de videregående uddannelser øges med i alt 21.000.

Det ses af denne figur, at det er det ikke er nok til at håndtere ubalancerne på arbejdsmarkedet:

.....at overskuddet af ufaglærte øges

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Overskuddet af ufaglærte øges → større lønforskelle mellem veluddannet og ufaglært samt højere ledighed blandt ufaglærte

Overskuddet af ufaglært arbejdskraft bliver øget markant, uden at der bliver brug for dem.

Der bliver gjort noget ved problemet i forhold til de faglærte, hvor ubalancen stort set forsvinder.

Men der bliver ikke for alvor gjort noget ved manglen på folk med videregående uddannelse.

Så alene i det lys, synes vi i AE ikke, at tilbagetrækningsreformen er vejen frem, for den løser ikke de centrale problemer.

En anden ting, som overskuddet af ufaglært arbejdskraft vil betyde, er, at presset på de ufaglærte lønninger vil blive øget, når der ikke er brug for dem. Desuden vil arbejdsløsheden for de ufaglærte øges, der vil blive en overarbejdsløshed.

I de her beregninger har vi antaget, at efterspørgslen efter arbejdskraft har været holdt fast efter de forskellige uddannelsesstyper. Men mange vil jo

argumentere for, at når man øger arbejdsudbuddet, så vil det skabe sin egen beskæftigelse.

...hvis efterspørgslen ikke fastholdes er ubalancerne også store

Tabel 3. Arbejdskraftmangel og -overskud 2010-2020 med tilbagetrækningsreform

	Arbejdsstyrke 2020 1000 personer	Mangel (-) / Overskud (+) (B-A)	Efterspørgselsbestemt Beskæftigelse (A) Ændring i 1000 personer	Udbudsbestemt Beskæftigelse (B)
Ufaglærte	663	109	-200	-91
Gymnasiale	351	75	5	79
Faglærte	961	-24	32	8
KVU	173	-52	62	10
MVU	511	-83	138	55
LVU	318	-26	105	79
I alt	2979	0	141	141

Anm: Det er antaget at udbuddet øges svarende til de ovenfor skitserede antagelser. Efterspørgslen øges med samlet 70.000, men således at uddannelses-fordelingen af virksomhedernes efterspørgsel i 2020 fastholdes.

Kilde: AE.

Overskuddet af ufaglært arbejdskraft er på 109.0000

Underskuddet af folk med videregående uddannelse er på 171.000

Lad os antage at det er rigtigt – altså virksomhederne kan øge efterspørgslen efter de forskellige typer uddannelser. Selv om det sker, vil man stå tilbage med store ubalancer på arbejdsmarkedet.

Det overskydende antal ufaglærte vil så være på 109.000, mens man vil mangle 24.000 faglærte og godt 170.000 personer med videregående uddannelser.

Ubalancerne fortsætter altså, uanset hvordan man ser på udviklingen i behovet for arbejdskraft.

Der er kun en vej at gå for at løse problemerne: Det er at uddanne sig.

Vi har i AE ikke noget imod, at man øger arbejdsudbuddet. Tingene skal bare ske i den rigtige rækkefølge.

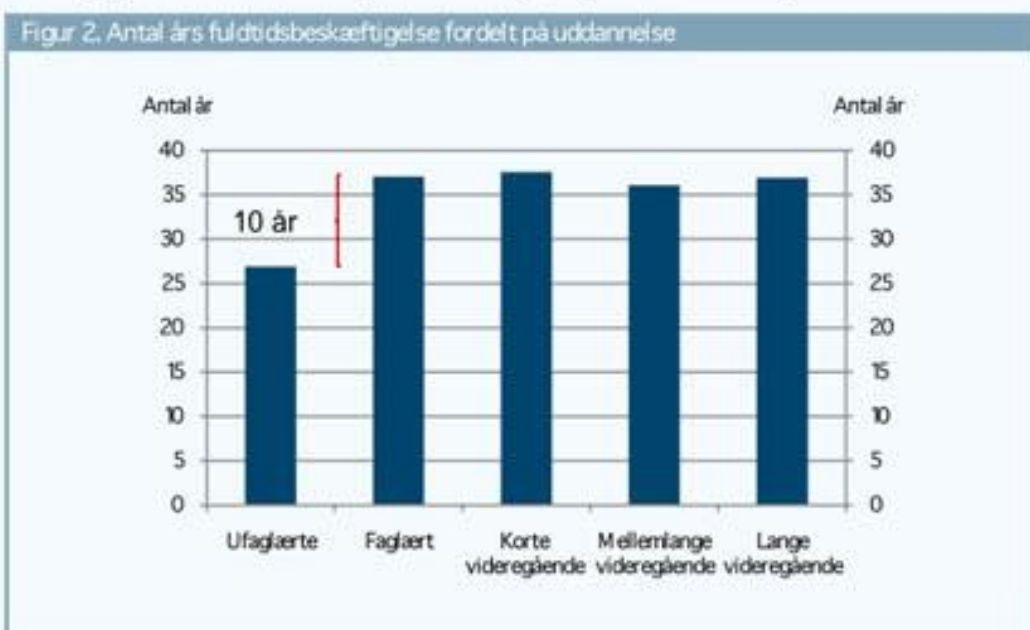
For os er genopretningen af økonomien en tretrinsrakete: Først skal vi godt ud af krisen, uden at arbejdsløsheden bider sig fast på et højt niveau. Dernæst skal vi have øget uddannelsesniveaue for at komme de her ubalancer til livs.

Derefter kan man, når arbejdsmarkedet kan rumme flere personer, begynde at tale om at hæve arbejdsstyrken som et sidste trin.

En interessant iagttagelse i denne sammenhæng er, at uddannelse også er med til at hæve arbejdsstyrken. For man har en meget tættere tilknytning til arbejdsmarkedet, hvis man har en uddannelse. Det kan man se her:

Uddannelse giver næsten 10 ekstra aktive år

bl.a. pga. **senere** tilbagetrækning, og mindre ledighedsrisiko mm.

Kilde: AE

A E ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERVSRÅD

En faglært har næsten ti års mere beskæftigelse, end en ufaglært har – blot ved at have fået en faglært uddannelse. Det skyldes, at man er mindre udsat for arbejdsløshed, man har også mindre sygefravær, og man har mindre tilbøjelighed til at gå på førtidspension eller efterløn.

Det samme gælder, som man kan se, også for de øvrige uddannelsestrin.

Så hvis man vil hæve arbejdsstyrken er uddannelse en klog ting at investere i. Dertil kommer at uddannelse er en guldrandet investering for de offentlige

budgetter – for jo højere uddannelsesstrin, jo højere indtjening og dets flere skatteindtægter.

Så konklusionen er, at der er massiv brug for uddannet arbejdskraft frem mod 2020, især personer med videregående uddannelser. Men der er også omvendt et overskud af ufaglært arbejdskraft, som der ikke er brug for.

De ubalancer koster vækst og velstand, og de vil indebære store menneskelige omkostninger for ikke mindst de ufaglærte.

Problemet kan ikke løses med regeringens 2020-plan. Der skal helt andre boller på suppen. Faktisk øges ubalancerne for de ufaglærte med 2020-planen – med større uligheder og større lønforskel til følge.

Problemet kan kun løses ved at øge uddannelsesniveaut. Man kender årsagen til, at det ser så sløjt ud med uddannelsesniveaut: Det er ikke fordi, de unge ikke begynder, men de falder fra på uddannelserne.

I AE har vi gentagne gange foreslået, at man øger undervisningspligten til 13 år. Med de erhvervs- og gymnasieuddannelser, man har i dag, er det måske ikke helt realistisk.

For det skal nok ske på en måde, så også de ikke-boglige elever samles op. Det kan måske ske ved at prioritere nogle praktiske fag. Vi tror også, det drejer sig om at give noget mere prestige til de erhvervsfaglige uddannelser.

Og et andet uddannelsesproblem kan være, at man måske senere i livet er afskåret fra komme yderligere trin op af uddannelsesstigen: altså at tage en anden uddannelse, hvis man har en erhvervsfaglig uddannelse. Man har ikke altid mulighed for at få en videregående uddannelse efter en erhvervsfaglig uddannelse.

Her skal der måske indføres nogle genveje, der tillader overbygninger til bestemte fag. Hvis man er god til fysik, matematik og kemi, ja hvorfor skal man så ikke have lov at tage en uddannelse inden for naturvidenskab, uden at man nødvendigvis er god til sprog.

Erik Bjørsted er arbejdsmarkedsøkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Frank Aaen:

Forsørgerbyrdens politiske økonomi

Spørgsmålet om der mangler arbejdskraft dominerer i ekstrem grad den politiske debat. Der går knap en dag, uden en økonom optræder i en af tv-aviserne med budskabet om, at der mangler arbejdskraft.

Forleden havde jeg en diskussion med arbejdsminister Inger Støjberg i Folketinget, hvor jeg stillede spørgsmålet: Hvorfor kommer der flere i arbejde, hvis man fjerner efterlønnen?

Ja, det havde hun hørt fra eksperter, argumenterede hun. Og hun havde på den baggrund et meget præcist tal for hvor mange, der kommer i arbejde.

Men hvordan kommer der flere i arbejde? spurgte jeg så, for overvismanden siger jo, at effekten skyldes, at lønnen sænkes. Er det regeringens politik, at lønnen skal ned?

Nej, det tror jeg ikke på. Det er ikke meningen, svarede hun.

Men hvordan kan man det ene sekund tro, der kommer flere i arbejde, som eksperterne siger, og det næste sekund holde op med at tro på de samme eksperter, når de siger, at afskaffelsen af efterløn handler om, at lønnen skal sænkes?

Det er et godt eksempel på, at der aldrig argumenteres for, at det skulle skaffe flere i arbejde at fjerne efterlønnen – eller at begrundelsen ikke kommer frem.

Enhedslisten har flere gange – måske lidt plat – fortalt en anekdote: En muremester mangler en svend og slår en stilling op. Han får hundrede ansøgninger og vælger den bedste kvalificerede. Så afskaffes efterlønnen, og muremesteren har nu brug for en ny ansat. Han slår stillingen op, og han får nu tohundrede ansøgninger. Det fantastiske spørgsmål er så: Hvor mange ansætter muremesteren?

Den slags historier og argumenter er så platte, at de slet ikke kan besvares inde i Folketinget. Men svaret er jo nok stadig: én.

Når S-SF vil forlænge arbejdstiden med 12 minutter dagligt, skaffer det nok heller ikke så mange arbejdspladser.

Hvis der er flere jobs at få, så skal de nok blive besat. For det har vi jo lige set: I opsvingsperioden, hvor antallet af jobs steg, ja, der voksede arbejdsstyrken også. Arbejdstiden voksede i længde, og antallet af ansatte voksede.

Når økonomerne derfor kommer med prognoser, der påstår, at når arbejdsstyrken vokser, så kommer der flere i arbejde, har jeg nogle gange spurgt: Kan det ikke være modsat – at det er, når der kommer flere i arbejde, at arbejdsstyrken vokser?

Det kan jeg som regel ikke fået svar på. Men det er faktisk det, man har kunnet se: Når der er flere jobs, så er det også flere, der vil arbejde – mange oven i købet længere end de 37 timer, som overenskomsten foreskriver (også selv om jeg ikke synes, det er så klogt).

Det handler derfor om at få vendt problematikken og problemet på hovedet.

Da jeg for nogle år siden lavede en rapport om den såkaldte »forsørgerbyrde« for Fagligt Ansvar, tog den udgangspunkt i, at der i Danmark var 700-800.000 mennesker i den arbejdsdygtige alder, der ikke er i arbejde. Det samme gælder stadig, et faktum, som sjældent nævnes i diskussionen.

Man taler stadig om, at det fald, der vil være i arbejdsstyrken frem til 2018, vil være nogle få tusinde. Men det er stadig 700-800.000, der ikke er i arbejde. Skulle man ikke i stedet tænke på, hvordan de kommer i arbejde?

Jeg synes ikke, at de, der er blevet pensioneret, sat på førtidspension eller blevet nedslidte, skal tvinges i arbejde.

Men kunne man ikke godt overveje, hvorfor vi har et samfund, der hele tiden skubber så stor en del af arbejdsstyrken ud? Det svarer faktisk til hver fjerde i den arbejdsdygtige alder.

Og den opgave kunne man godt tage fat på, før man vil lade efterlønsmodtagere arbejde mere.

Men det er desværre ikke en debat, der fylder voldsomt meget.

Det afgørende spørgsmål i vores samfund er – og det tror jeg også Jesper Jespersen har argumenteret for – at sørge for at efterspørgslen vokser, ikke udbuddet af arbejdskraft.

Det er det udgangspunkt, vi tager i Enhedslisten – og det er også årsagen til, at jeg kan sige noget pænt om S-SF's planer: For de tager udgangspunkt i, hvordan man sikrer, at der kommer flere investeringer og større efterspørgsel.

Det er også den problemstilling, vi har brugt kræfter på i Enhedslisten, altså at stimulere økonomien ved at lade efterspørgslen efter de ting, vi har brug for, stige.

Det er interessant at holde fast i.

Det, som regeringen foreslår, er, at der skal komme en større efterspørgsel via privat forbrug. Den regner f.eks. i 2020-planen med en tre gange så hurtig vækst i det private forbrug som i det offentliges forbrug.

Men her kan man jo blot vælge anderledes. Vismændene taler om, at det private forbrug om et par årtier skal være dobbelt så stort som i dag, og at de offentlige kasser derfor vil mangle penge.

Måske skulle man i stedet vælge at have mindre privat og mere fælles forbrug – altså mere velfærd?

Enhedslisten har stillet nogle forslag til stimulering af efterspørgslen efter f.eks. genstande, som der er brug for inden for klima og energi. Vi har lavet planer, der opstiller et mål om at være helt uafhængige af olie ved at investere massivt i vedvarende energi og energibesparelser. Det er de fleste jo enige i behovet for.

Folk spørger så, hvor pengene skal komme fra. Her har vi peget på, at pensionskasserne – altså jeres penge – kunne lade være med at investere i udlandet og i stedet satse på vedvarende energi i Danmark.

Vi har måttet acceptere, af at S-SF ikke mener, at beskatningen må øges. Vi har så foreslået, at fremrykke noget beskatning: I stedet for at vente 30 år på at beskatte pensionsmidlerne, kunne det så ikke ske i dag – mod at folk fik rabat om 30 år, så de får samme pension udbetalt, som de har udsigt til i dag? Det ville give penge i kassen allerede i dag.

Vi har også stillet forslag om, at man i fem år fremrykker pensionsbeskatningen med blot én procent. Det er jo ikke voldsomt, jeg kan faktisk blive helt flov over sådan en beskedenhed.

Men én procent i fem år vil alligevel kunne give 130 milliarder kroner, som kunne bruges i en fremtidsfond, der investerer i f.eks. omstilling til vedvarende energi og energibesparelser.

De investeringer vil kunne udløse 60.000 nye stillinger om året i gennemsnit inden for industri og håndværk – og hovedsageligt i udkantsområderne.

Pengene skal lægges i en fond, der skal investere og have penge tilbage, de skal ikke bruges til drift, vil jeg lige understrege.

Hvis man sikrer arbejdspladser og produktion, så vil man kunne spare en masse dagpenge, men vi foreslår også, at der kommer mere velfærd. Har man så råd til det?

Jeg har spurgt finansminister Claus Hjort-Frederiksen, hvad det koster, hvis man ansætter én arbejdsløs til at lave velfærd som f.eks. SoSu-assistent.

Det koster 30.000 kroner, svarer han. Det er da et ærligt svar – skulle vi så ikke ansætte nogle flere til velfærdsforbedringer, når det stort set er gratis?

Men nej, det synes han ikke. For som skriver han to sætninger længere nede i svaret – og det er et fantastisk citat: »Hver gang der bliver ansat en til at lave velfærd, bliver der ansat en mindre i industrien«.

Her har jeg ikke lige fanget argumentet.

Undrer det ikke jer, når politikerne i massemedierne siger, at der mangler penge, aldrig bliver spurgt, hvordan der så kan blive råd til skattelettelser?

Jeg synes aldrig, der er journalister, der spørger, hvor mange penge der under den nuværende regering er givet i skattelettelser – ufinansieret. Altså op af kassen og ned i lommen til de rige.

Hvor meget snakker vi om? 300 milliarder kroner! Og det regnestykke blev lavet, da regeringen ville prale med sine bedrifter over for befolkningen.

Og hvor mange skattelettelser gives der så i år og næste år? 50 milliarder kroner!

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har lavet en beregning, der viser, at hvis regeringens skattelettelser blev sløjfet, så ville 2020-planen være overflødig, så ville der ikke være underskud på statsfinanserne.

Altså: De skattelettelser, der gives nu og frem til 2020, er lige så store som dem, man påstår mangler i statskassen for at få balance. Hvorfor er der aldrig nogen, der spørger om det?

Og hvorfor spørger man ikke mere til de multinationale selskaber? Det er et tema, som I måske ved, interesser mig en del.

Q8 har i 29 år ikke betalt skat. Q8 købte et selskab for 29 år siden i Danmark, der betalte skat, men dagen efter opkøbet hørte skattebetalingen op, og den er ikke blevet genoptaget.

Det har selskabet åbent indrømmet i sit sidste årsregnskab.

Hvorfor sker der ikke noget i forhold til det? Den tidligere skatteminister, Troels Lund Poulsen, havde indkaldt alle partier til forhandlinger om at

forbedre skattereglerne, så man fik flere penge ind som skat fra de multinationale selskaber.

De blev aflyst, da Peter Christensen blev skatteminister ved sidste regeringsrokade. Han holdt forleden et orienteringsmøde med os, hvor han fortalte om alt det, regeringen havde gjort. Men konfronteret med, at Q8 ikke betaler skat, mente han ikke, det var så afgørende.

Er det så kun de multinationale selskaber med udenlandske ejere, der ikke betaler skat? Nej, det er også danske multinationale selskaber.

A.P. Møller betaler, når man ser bort fra olien i Nordsøen (hvor der trods alt betales lidt) 55 millioner kroner i skat - for rederiet, Føtex, Bilka osv. Det er ikke meget!

Hvad så med Carlsberg, Danisco og de andre store selskaber i Danmark? Ja, de betaler faktisk lidt mindre end AP Møller i gennemsnit - altså i praksis heller ingen skat.

Det er jo derfor de udenlandske selskaber - Nestlé, Q8, Kraft Food osv. - ikke betaler skat: For hvis man laver regler, hvor de skal betale skat, så skal A.P. Møller og de andre danske multinationale selskaber også. Sådan hænger det sammen.

Hver gang man laver et forslag, der rammer de multinationale, så bliver det skudt ned på flere helsidesartikler i avisen Børsen. Sandsynligvis helt gratis.

Så er der bankerne. Der er givet flere tusinde milliarder kroner i sikkerhed til bankerne, så de ikke gik på røven under finanskrisen - bortset fra Amagerbanken og Roskilde Bank; Danske Bank gjorde ikke!

Og det skyldes udelukkende, at den danske stat lavede en ubetinget lånegaranti for alt det, bankerne skyldte væk - samlet flere tusind milliarder kroner.

Og hvordan gik det så med bankpakkerne? Jo, det undrede mig, at regeringen gang på gang kunne postulere, at bankpakkerne havde givet overskud.

Så jeg måtte stille et spørgsmål: Om bankerne så også havde trukket det beløb, som de selv havde betalt til bankpakkerne, fra i skat? Og ja, det havde de. Og så viste det sig jo pludselig at bankpakkerne ikke gav overskud, men underskud.

Hvem har tjent på bankpakkerne? Det har aktionærene. Kurserne på bankaktier er, siden bankpakkerne blev indført, steget med 73 milliarder kroner!

Så aktionærene, der burde have tabt penge, har altså tjent milliarder, mens skatteyderne har tabt på bankpakkerne.

Jeg kom vist lidt uden for spørgsmålet om de 800.000 personer ud for arbejdsmarkedet. Det må I undskylde.

Til sidst vil jeg sige en ting i forhold til den nye regering – og den får vi! Nogle krav vil være lidt besværlige, fordi de koster penge. Og den nye regering synes ikke, den har ret mange. Så måske skulle vi tænke os om og stille nogle krav, der ikke koster penge, men som alligevel er vigtige.

Måske skulle man lave vismandsinstitutionen om, så den fremover skal levere mindst to forslag. Måske skal den besættes, så der ikke kun er DREAM-økonomer, men også andre økonomiske skoler repræsenteret. Kunne det ikke være interessant?

Billige krav kan også være gode!

Frank Aen er finanspolitisk ordfører for Enhedslisten i Folketinget